REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXIX. ÉVFOLYAM 3. SZÁM Ára: 500 Ft 2022. JÚNIUS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

A Jászság Népi Együttes 50 éves jubileumi műsorának záróképe *Fotó: Gémesi Balázs*

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

JÁSZ-KUN TÖRTÉNELMI ARCKÉPCSARNOK ..... 2–4. oldal
Mikszáth Kálmán kunszentmártoni tárgyú írása ..... 4–5. oldal
Emlékezés Kiss Bertalan festőművészre ..... 5. oldal
Kik az invalidusok? Mit jelent az invalidusok háza? ..... 6–8. oldal
VERSELŐ JÁSZOK ÉS KUNOK ..... 8. oldal
Szóljunk hát ismét eleinkről ..... 8–9. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárokra XXXI. Igazgatók VI. ..... 10–14. oldal
A Jászkun Redemptio emlékünnepe ..... 21. oldal
KÉPES RIPORT ..... 16–17. oldal
A Jászkunság hagyományőrzéséért díjasok ..... 18-19. oldal
A redemptio szerepe a nemzeti tudat erősítésében ..... 19–20. oldal
Különös gyöngysor a Kiskunságból ..... 20-23. oldal
30 éves az Ágóiak Baráti Egyesülete ..... 23-25. oldal
Búcsú Kocsis Istvánné Farkas Máriától ..... 26. oldal
Jászapáti kötődésű tengerészkapitány életmentő hőstette ..... 26-28. oldal
50 éves a Jászság Népi Együttes ..... 29-31. oldal
Jász-Nagykun-Szolnok megye Tiszaszabályozás előtti földrajzi nevei VI. rész ..... 32. oldal

JÁSZ-KUN TÖRTÉNELMI ARCKÉPCSARNOK

Prusovszky Mária (1862–1944)
elemi iskolai tanítónő, címzetes igazgatónő, a jászberényi Keresztény Nőegylet elnöke

1862. február 12-én született Jászberényben szülei egyetlen gyermekeként.

Szülei: Prusovszky István ügyvéd, egykori 48-as honvéd, Jászberény városi képviselő, cs., kir. segédkapitány, anyja: Kovács Amália volt.

1891-ben lépett tanítónői pályára és négy évtizedes pedagógiai munkája során nemzedékeket nevelt becsületre, tisztességre, hazaszeretetre. Nyugdíjba vonulásáig és azon túl is rendkívül aktív társadalmi tevékenységet fejtett ki, különösen a jászberényi Keresztény Nőegylet keretein belül. 1879-ben már fiatal lányként ott volt az alapító tagok között.

A jászberényi Szentkúti Elemi Iskola tanítónője, később igazgatónője volt. 1906-ban a Nőegylet bizottságának tagja lett.

A Nőegylet tevékenysége *„ a mindenirányú emberbaráti tevékenység, de különösen a teljesen elárvult gyerekek felkeresése; ill. a város által felállított árvaház ügyeinek vezetése, továbbá a kisdedóvoda felállítása volt”.* De teadélutánokat és műkedvelő előadásokat rendeztek.

Prusovszky Mária rendszeresen végzett adománygyűjtéseket, jótékonysági rendezvényeket szervezett a szegény és rászoruló gyerekek, diákok számára. 1000 Pengős alapítványa kamatait pedig a gimnázium jeles és kitűnő tanulóinak jutalmazására ajánlotta fel, ám, ha tudott, saját zsebéből is kisebb összegekkel, de mindig segített.

1929-ben az ő égisze alatt megünnepelték a jászberényi Nőegylet 50. évfordulóját. 1932-ben emléktáblák sorát állították fel a városban, amelyek közül sajnos jó néhány elpusztult (Déryné Széppataki Róza, Pethes Imre, Palotásy János, Riszner József, Beleznay Antal stb.). Csupán Zirzen Janka tanítónő és a Tarnai Alajos zeneszerző, zongoraművész emléktáblája látható még eredeti formájában, Riszner József és Draudt Tekla tanítók tábláját pedig néhány évvel ezelőtt a Városvédő és Szépítő Egyesület újíttatta fel. A táblákat Vágó Gábor szobrászművész tervezte. Az avatásokon Prusovszki Mária beszédet mondott a megtiszteltek életéről, munkásságáról és diákjai pedig kisebb műsorral keretezték az ünnepet (énekeltek, szavaltak).

1935 novemberében beszédet tartott Budapesten a Mária Dorothea Egyesület 50 éves évfordulóján.

Prusovszky Mária

A magyarországi tanítónők és nevelőnők érdekeinek előmozdítása s különösen a tanítónők otthona elnevezésű jótékony intézet felállítása s fenntartása céljából őfelsége Mária Dorothea főhercegnő védnöksége alatt 1884-ben *Mária Dorothea Egyesület* névvel országos egyesület alakult. Az egyesület célja a magyarországi tanító- és nevelőnőket (ide értve az ipartanítónőket, a gyermekkertésznőket, a kisdedóvónőket, a zongoratanítónőket s nyelvmesternőket is) s különösen az ezek köréből tagjai sorába lépők gyámolítása s mindenekfelett egy vagy több tanítónői otthon felállítása volt.

1937-ben a lisieuxi Szt. Teréz (kis Szt. Teréz) ünnepén Prusovszky Mária egy Elismerő oklevelet kapott a katolikus irodalom iránt tanúsított odaadásáért, amelynek eredetijére Muhoray György helytörténeti kutató bukkant egyik amerikai rokonánál tett látogatása alkalmával, amit ott le is fotózott.

Elismerő oklevél Prusovszky Mária részére

Gróf Apponyi Albert és felesége látogatása 1926-ban

1939-ben Jászberényben megünnepelték a helyi Nőegylet megalakulásának 60. évfordulóját. Ezen a neves napon illusztris látogatókat fogadott a város, mint az Országos Nőegylet képviseletében t. k. Apponyi Albertné és Teleki Tiborné grófnékat. A vendégek és a helybeliek számára egy egésznapos, fényes ünnepséget szerveztek. Amely során a Nőegyesülések Szövetségének Közgyűlését is Jászberényben rendezték meg gróf Apponyi Albertné elnöklete alatt.

Az ünnepség lefolyásáról az akkori Jász Hírlap részletesen tudósított: A vendégeket a fiatal lánykák virágcsokorral köszöntötték az állomásnál, ahonnan feldíszített hintókon jöttek be a városközpontba. Ezt egy villásreggeli követte. 11 órakor a városháza nagytermében elkezdődött a díszközgyűlés, amelyen különböző felszólalásokat, beszédeket tartottak. Pusovszky Mária is a felszólalók között volt, de mint mindig, úgy most is nagy szerénységgel tartotta beszámolóját. Ezt követte a 60–65 meghívott számára a nagy, ünnepi ebéd, amelyet a Lehel Szálló nagytermében tartottak. Itt dr. Pénzes Sándor főügyész az Úri Kaszinó üdvözletét tolmácsolta. Délután a vendégsereg meglátogatta a Jász Múzeumot, ahol Réz Kálmán igazgató érdekes előadásban mutatta be nekik a múzeum történetét.

Ezután a vendégek és a mintegy harminc jászberényi résztvevő két nagy busszal átutaztak Pusztamonostorra, ahol egy festői parkban meguzsonnáztak és megnézhették azt a számukra összeállított műsort, amit a helybeli apácák tanítottak be a fiatal lánykáknak. Ezután a vendégek Budapest felé folytatták útjukat. A jászberényiek pedig azzal az érzéssel térhettek haza, hogy az ünnepség méltó koronája lett a Nőegylet 60 éves működésének.

1943 novemberében a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetést adományozták Prusovszky Máriának, amit 1944 februárjában ünnepélyes keretek között adtak át neki a társadalmi élet és közjótékonyság területén szerzett érdemeiért.

A Nemzeti Újság 1944. február 5-i száma híreiben ezt az eseményt így említették meg:

„Arany érdemkereszttel tüntettek ki egy tanítónőt. A Kormányzó Prusovszky Mária ny. tanítónő, címzetes igazgató, jászberényi lakosnak a társadalmi élet és a közjótékonyság terén szerzett érdemei elismeréséül a Magyar Arany Érdemkeresztet adományozta. Vitéz báró Urbán Gáspár főispán január 29-éna városháza nagytermében nyújtotta át neki a magas kitüntetést. A kitüntetett tanárnőt dr. Kele István prelátus, plébános, dr. Márton Ferenc ügyvéd, Oberle Károlyné, Magyarország Nőegyesületének ügyvezető alelnöke és mások melegen köszöntötték."

Haláláig aktívan részt vett a Nőegylet munkájában, melynek utolsó éveiben ügyvezető elnöke, éltető lelke és fáradhatatlan munkása volt.

1944 karácsonyán hunyt el. Utolsó útja a háborús körülmények miatt bizony méltatlanul zajlott. Sajnos sem egy díszkocsi, sem pedig egy kis pompa sem volt, ami őt megillette volna.

Utolsó éveiben dr. Németh Ferenc és családja gondoskodott róla, mivel nem volt senki hozzátartozója. Dr. Németh Ferenc ügyvéd éveken át a Nőegylet jogi tanácsadójaként működött, így jóbarátságba kerültek, ami az idős asszony élete utolsó éveiben, elhagyatottságában nagy segítséget jelentett. Az elhunyta előtt írt kézírásos emlék is ezt bizonyítja, amelynek szövege a következő: *„Kedves Keresztfiamnak, Németh Palikának szeretettel adja emlékül Gárdonyi Géza 32 kötetből álló műveit. Megismerve a nagy író szellemét, adjon hálát a jó Istennek, hogy ilyen klasszikus írója volt hazánknak és mint magyar fiú azt olvashatja majd és élvezheté!*

Ne felejtsd el és majd gondolj Te is szeretettel Keresztanyádra Prusovszky Mariskára.

Jászberény, 1944. szeptember 12."

Prusovszky Mária karjában a pólyás keresztfiával

A történelmi háttér, amelyben e rendkívüli, szorgos hölgy tevékenységét jobban megérthetjük:

Azért is volt az ilyen nőkre szükség, mert a két világháború közötti időszakban a magyar gazdaság talpra állításának ügye mellett bizonyos szociális intézkedések nem eléggé kaptak teret. Ezek a nők többnyire olyan problémákat karoltak fel, amik felett a férfi politikusok szeme gyakran elsiklott.

Ő, aki működési ideje alatt meganynyi neves jászberényi emléktáblájára gyűjtött, állíttatott és ünnepélyesen felavatott, megérdemelne egy hasonlót a volt lakóháza falán. A Magyar Nők Szövetsége 2013. július 1-i jászsági emlékkörútján mécsesgyújtással emlékezett rá, mert véleményük szerint is azok közé a magyar nők közé tartozik, akiknek neve eddig méltatlanul feledésbe merült.

Források:
(Arcanum Digitális Tudománytár)
Állami Gimnázium, Jászberény, Pesti Hírlap, 1943
Állami Népiskolai Tanítóképző Intézet, Jászberény, 1932
Állami Népiskolai Tanítóképző Intézet, Jászberény, 1934
Állami Népiskolai Tanítóképző Intézet, Jászberény, 1943

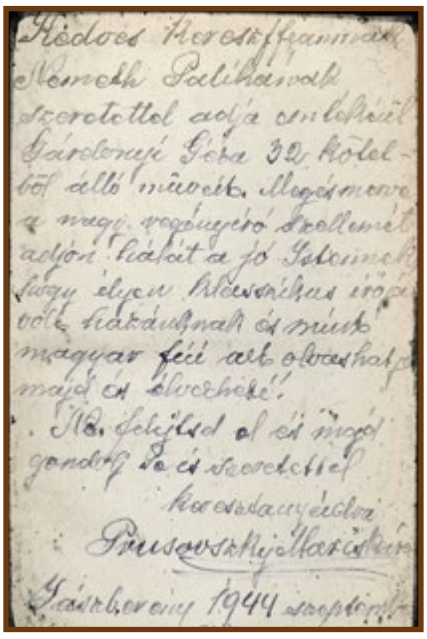

Prusovszky Mária levele keresztfiának, Németh Pálnak

Budapesti Hírlap, 1929. október, 49. évf., 222–248. sz.
Gyurkó Miklósné: Dr. Németh Ferenc emlékezete. In: Jászsági Évkönyv, 2016
Magyarország, 1906. április, 13. évf., 80–106. sz.

Magyarság, 1929. szeptember, 10. évf., 197–221. sz.
Muhoray György: A jászok nyomában Amerikában. In: Jászsági Évkönyv 120–129. Jászberény, 2004
Németh Pál ny. villamosmérnök személyes közlései és fotói.
Nemzeti Ujság, 1935. november, 17. évf., 250–273. sz.
A Nőegyesülések Szövetségének Közgyűlése Jászberényben. Új Magyarság, 1939. június, 6. évf. 123–143. sz.
Pester Lloyd – esti kiadás, 1929. szeptember, 76. évf., 197–221. sz.
Pester Lloyd – reggeli kiadás, 1943. május, 90. évf. 97–122. sz.)

Uferné Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Mikszáth Kálmán kunszentmártoni tárgyú írása

Mióta nyugdíjas ember vagyok, talán több időm van az olvasásra is. Sűrűn forgatom azokat az írókat, akiket gyermek- és ifjúkoromban szerettem. Ilyen a nagy palóc, Mikszáth Kálmán is, akihez az ember bármely életkorban vissza-visszatér. Így a kezembe került az 1968-as kiadású *Mikszáth Kálmán művei* 10. kötete, amely az 1880–82 között írt novelláit tartalmazza. Megérte elolvasni a vaskos kötetet, mert Mikszáth mindig jó olvasmány. Azon kívül megadta a tárgyat az alábbi írásomhoz. Mindenkinek csak ajánlani tudom a nagy palóc remek stílusban megírt műveit.

A nagy írónak van egy kunszentmártoni vonatkozású novellája. 1881-ben, *A tót atyafiak* és *A jó palócok* évében írta, amely életében szerencsés esztendőnek mondható. Megtalálta végre a siker, a népszerűség, az elismerés, amelyeket már egy fontos előző állomáshelyén is keresett, mint a *Szegedi Napló* munkatársa.

Ha sikert nem is igen aratott Szegeden, megírni való témát azonban talált eleget. Igaz, elég szomorú témák, amelyek egy része a tragikus 1879-es tavaszi szegedi árvízhez kapcsolódik. Így az említett novella is, amelynek a címe *Lendl százados és a magyar kormánybiztos*. Alcíme pedig így hangzik: *Regényes kép az alföldi vízvédelmi állapotokról*.

A szegedi nagy árvíz után Horváth Gyula kormánybiztos Kunszentmártonba megy, bár olyan hír van, hogy ott fellázadtak az emberek, elzavarták az elöljárókat és a mérnököket, sőt azzal fenyegetőznek, hogy mindenkit agyonütnek. Valóban, vasvillás, kaszás és botos tömeg várja a kormánybiztost, aki hatvan katonát kért. Küldtek is harmincat, akik már az előző nap megérkeztek Kunszentmártonba.

A kormánybiztos azonban nem ijedt meg, hanem csodálatos hidegvérrel kezdte a dolgot. A feldühödött parasztok egyikétől megkérdezte, hogy hívják. Ipacs Ferenc, miután elmondta a kormánybiztosnak, hogy mindenkit elkergettek, az a polgármester megkeresésére küldte Ipacsot, aki azonban a lázadók főkolomposait kereste fel, s közölte, hogy a kormánybiztos a vendéglőben szállt meg, s talán már le is feküdt. A kocsmáros ijedten mondta neki, hogy a vasvillás emberek be akarnak törni és meg akarják ölni. A kormánybiztos azt üzente, hogy az ajtót sem fogja becsukni éjszakára. Bejöhetnek hozzá, amikor akarnak. *„Ez az üzenet úgy hatott a tömegre, mint a zuhany. Bosszankodva oszlottak szét – lefeküdni”.*

A kunok tehát tudták a bátorságot méltányolni. Másnap azonban a kormánybiztos a városházán nagy rendetlenséget talált, a termek szabadon nyitva voltak. A tömeg még mindig fel volt bolydulva, s mint ilyen esetben már lenni szokott, rémhírek kezdtek terjedni. Horváth elhatározta, hogy szót ért az emberekkel, bár előre figyelmeztették, hogy baj lesz. *„Hanem akkor jó is lesz, ha nagyságod előre megírja a feleségének, hogy agyonütötték, én majd elviszem annak utána a postára, hogy ideérhessen a temetésre”.*

A tömeg és a kormánybiztos vitatkozni kezdtek, amúgy magyarosan, amikor megérkezett a helyszínre a harminc katona, trombitaszóval, Lendl százados vezetésével. Horváth azonban elküldte a katonákat, akiket szintén szidalmazott a tömeg, hogy nincs szüksége rájuk, a százados vonuljon el az embereivel. Maga fordult a lázadók felé, emeltebb hangon: *„A magyar ember nem fél ezertől sem, de ti nem vagytok magyar emberek, ti százan rohantok egyre. Minden hitvány, gyáva nép ilyen.”*

Ez a fellépés mentette meg a kormánybiztost. *„Összenéztek a kunok, s kezdett a fenyegető lárma szelídebb morgássá devalválódni”.* A lázadók, akik maguk is bátor emberek voltak, mint a kunok általában, méltányolták Horváth bátorságát, s respektálni kezdték, s mindenki ordítva kezdte előadni valós vagy vélt sérelmét. *„Olyan káosz volt ez, mintha a Bábel tornyát építenék”.*

Végül a kormánybiztos szólt Ipacs Ferencnek, hogy válasszon ki néhány értelmes embert, s menjenek be a városházára, megtárgyalni a dolgokat. Ebbe a nép belenyugodott és húsz ember fel is ment a kormánybiztossal, *„s mind a húsz egyszerre beszélt összevissza mindenféle zagyvalékot”. A kormánybiztos elhatározza, hogy jegyzőkönyvbe kell rögzíteni „azt a sok bolond beszédet”.* Kerített egy írnokot hirtelen, *„akinek meghagyta, hogy markírozza, mintha a jegyzőkönyvet vezetné”.*

Először Tóth János uram adta elő a dolgokat, beszélt vagy két óráig, azalatt megszökött a húsz emberből kilenc. Majd Varga-Máté Imre uram vette át a szót. *„Már a delet is elharangozták, még mindig ő beszélt”.* Az emberek egyenként megszöktek, mert megunták a beszédet, s bíztak benne, hogy majd Varga-Máté Imre uram elintézi helyettük a dolgokat.

Már csak ketten maradtak. A kormánybiztos cigarettázva járkált a gangon, Varga-Máté uram pedig *„azon végezte, hogy iszen különben ők tulajdonképpen mindenbe belenyugosznak”.*

Így zajlott le a kunszentmártoniak homéroszi haragú lázadása a felsőbbség ellen. *„...S így történt, hogy a biztos még aznap hozzáláthatott a töltéscsináláshoz”.*

A katonaság azonban, Lendl századdossal az élen, még a városban maradt. A kapitány azonban nem volt megelégedve a vendéglői szállással és az ellátással. S itt jön egy Mikszáth tollára illő anekdota, mintegy derűsebb színbe hozva dolgokat. A százados elpanaszolta az ügyet a kormánybiztosnak, aki azt mondta, hogy ő majd a maga szállásán látja vendégül Lendl századost, aki ennek igen megörült. Közben beesteledik, vacsoraidő van, a kubikusok abbahagyják a munkát. A kormánybiztos karon fogta a századost, és a munkássátorhoz vitte, ahol a tűz mellett két leterített bunda hevert. A kormánybiztos Mudrik uramtól kenyeret, szalonnát és két bicskát kért, majd az egyiket a századosnak nyújtotta. *„A kapitány kidülledt szemekkel bámult egy ideig, azután megevett egykét falatot és félretette”.*

Hát nem volt neki ez egy nagy va-

csora. Majd a lefekvésre került a sor. Mudrik uram előhozta az ágyneműt, a két bundát, *„Lendl kapitány savanyú arcot vágott, felkelt s bocsánatot kért, hogy neki sürgős dolga van, a városba be kell mennie. S azontúl soha többé nem kívánkozott megosztani a kormánybiztos kényelmét”.*

Ezzel ér véget a Mikszáth-novella, amely még a két sikeres novellás-kötet előtt született, az író szegedi emlékeiből, élményeiből. Mint jól megírt novella élvezettel olvasható, nem nélkülözi a szokásos mikszáthi humort és derűt sem. Emellett azonban több dologra is rávilágít. Egyrészt a régi patriarchális vezetésre és irányításra, másrészt a kunok elszánt bátorságára, akik csak a hasonló bátorság láttán engednek, ezt tisztelik a kormánybiztosban is. Akit kezdetben bizony jól félreismernek. A novella vége azonban sejteti, hogy jó munkakapcsolat, valamint emberi kapcsolat alakul ki a kunszentmártoni dolgozók és a kormánybiztos között, aki együtt él a dolgozó embereivel.

Ezek a gátépítő munkások nem mások, mint az akkori magyar társadalom egy fontos és megbecsült rétege, a magyar kubikusok, akik a 19. század második felében a hatalmas gátrendszert kemény és nehéz munkával megépítették. A kubikusok főleg az alföldi vidékekről verbuválódtak. Igen híresek voltak például a szentesi, valamint a mezőtúri kubikusok, akik (a fazekasokkal együtt) az Újvárosban telepedtek le. A kubikusokról a legszebb szavakat talán Mikszáth Kálmán barátja, mestere és kártyapartnere, Jókai Mór írta Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben című nagy, összefoglaló munkában: *„Minden munkás előtt tisztelettel hajtom meg fejem, de a Tisza-menti kubikusok előtt levett kalappal haladok végig, mert azok az Isten munkásai.”*

Íme, tanulság és szórakozás, ismeret és humor, bölcsesség és emberismeret így adja magát az olvasóknak Mikszáth Kálmán kunszentmártoni témájú novellájában, amelyet elrakhatunk e vidék, a Nagykunság egyik városának, Kunszentmártonnak a kedves és fontos emlékei közé.

Kovács János helytörténeti kutató

„ A tűz kialszik, ha nem lángolnak, akik a tüzet őrzik”

Emlékezés Kiss Bertalan festőművészre (1940–2022)

Nem veheti többé kezébe az ecsetet Kiss Bertalan. A Jászság ihletett festője, gépészmérnök 2022. április 19-én, Budapesten elhunyt.

Kiss Bertalan festőművész

A Jász Alkotók Köre (JAK) örökös, tiszteletbeli elnökhelyettese, a Jászok Egyesületének tagja 1940. április 30-án született Jászdózsán. Édesapja, Kiss Arthúr a világháborúban megsérült, és a szerzett sérülése következtében kialakult betegségben 1948-ban meghalt. Édesanyja, Őzse Ilona a helyi községi tanácsnál pénzügyi és gazdálkodási feladatokat látott el. A félárván maradt három gyermeket az özvegy édesanya nevelte és taníttatta. Mindhárman diplomát szereztek.

Kiss Bertalan Jászdózsán járt általános iskolába, a jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnáziumban érettségizett, majd 1963-ban erőgép szakon végzett a Budapesti Műszaki Egyetemen. Az oklevél megszerzése után Százhalombattán a Dunamenti Erőmű egyes blokkjának volt helyszíni vezetője, majd az épületgépészeti osztály irányító tervezője lett. Szinte az összes hazai erőműben tervezett valamit, Tiszapalkonyától a Paksi Atomerőműig. Egész műszaki pályája során az Erőmű és Hálózattervező Vállalat (ERŐTERV) megbecsült tervező mérnöke volt, innen is ment nyugdíjba. 2013-ban a Műszaki Egyetem Szenátusa értékes mérnöki tevékenységét aranydiploma adományozásával ismerte el.

Festeni csak 1976-ban kezdett, amit mesterfokon művelt. Azt vallotta, hogy a művészet nála az érzelmeké, és arra törekedett, hogy a maga módján megörökítse a gyönyörű élővilágot, amelyet ökológiai válság fenyeget. Pályafutásában a mérnöki sikereket ugyan többre tartotta, bár képei – egy-egy falat díszítve – valószínűleg túl fogják élni mérnöki alkotásait, melyeket, ha kiszolgálták idejüket, előbb-utóbb lebontják majd. A különleges, egyedi technikával készült festményei a mérnöki precizitás és a művészi alkotás egységei. Több festményét ihlette a Jászság és szülőfaluja, Jászdózsa, ahol sok időt töltött.

Kiss Bertalant élete végéig lángoló szeretet fűzte szülőfalujához, Jászdózsához. Az erős kötődést példázza, hogy az évek során értékesített festményei árából mintegy 500.000 forint adományt juttatott szeretett szülőfalujának, ezt főként a templomuk felújítására fordították. A szülőföld szeretetének ékes példája, amikor az 1963-as jászdózsai jeges árvíz idején, szakdolgozata írását félbeszakítva, gyalog ment másodmagával haza segíteni a mentési és védekezési munkákban.

Kiss Bertalant a szülőföld mellett a jász emberek világa is magához kötötte. Mindig is szabadlelkű, jász embernek és a Jászsághoz tartozónak érezte magát.

Nem csak finom szépségű tájképeket, csendéleteket festett, de a történelmi témák is vonzották. Korai munkáiból való a *Jászok legendái a magyar történelemben* sorozata. Utolsó ilyen sorozatát a 2018-as Mátyás emlékév előtt tisztelegve készítette, amikor is ecsettel örökítette meg Mátyás király legendáit. Ha történelmi témához nyúlt, előtte mindig alapos kutatást végzett. Alkotásait felsorolni lehetetlen. Több festménye nyert díjat, sokat megcsodálhattunk kiállításokon, köztük a JAK tárlatain.

Ha a Jászságról volt szó, mindig Radnóti Miklós sorait idézte: *„ Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent, nekem szülőhazám...”*

Bognár Mária újságíró

Kik az invalidusok? Mit jelent az invalidusok háza?

A latin szótár szerint az invalidus szó második jelentése béna, nyomorék, rokkant, erőfogyott, elerőtlenült, az invalidus katona pedig leszerelt, kiöregedett, rokkant katona. Az invalidus ház pedig: *„oly menedékház, ahova rokkant katonákat ingyen vesznek föl teljes ellátásra, sőt ha szükséges, gyógyításra."*

Széchényi György (1602–1695) esztergomi érsek örömmel támogatta Magyarország török alóli felszabadítását, de azt is látnia kellett, hogy *„Őfelsége vitézei közül milyen sokan megromlanak, megcsonkulnak, megsántulnak és a tábori szolgálatra alkalmatlanokká válnak. Hogy azért ne kényszerítsenek koldulni, ablakok alatt heverni s a hideg miatt meghalni"*, ezért a végrendeletében 157 000 r. forintot tett le egy pozsonyi és egy pesti ház alapítására. Így ír: *„Mi, Széchényi György, az isteni Egyház könyörületességéből a jelen oklevél tartalmával tudtára adjuk mindenkinek, akiket illet, hogy... Isten sugallatára, ennek megfelelő szolgálattal katonai menhelyet emelünk és alapítunk a szabad királyi Pest városában, a Magyar Királyságnak éppen a közepén..."*

Az érsek az alap javára íratott két házat és három uradalmat (vágbeszterci, csejtei és beckói uradalmak). Előírta azt is, hogy a menház legfelsőbb felügyelője a mindenkori esztergomi érsek legyen, vagy az esztergomi káptalan. A bizottság tagjait pedig az Udvari Kamarától és a Haditanácstól kell kiküldeni. A menházba elsősorban a rokkant katonákat lehetett befogadni minden vallási és nemzetiségi megkötés nélkül, ha pedig nincsenek sebesült katonák, akkor szegényekkel tölthették fel a szabad férőhelyeket.

Amikor I. Lipót és a Német Lovagrend megegyezik a Jászkunság eladásáról, akkor 250.000 forintot a lovagrend Frank tartománya fizet be az államkincstárba, 250.000 forintot pedig társtulajdonosként Kollonich Lipót érsek rótt le Széchényi György alapítványának pénzéből! Ezt szerződésben nem jelenítették meg, erről csak Kollonich és Franz Ludvig nagymester tudott (1702. április 18-án kötött titkos megállapodás). Kollonich 1704. március 17-én kelt végrendeletében mindenről részletesen beszámolt, csatolta hozzá a pénztári befizetés bizonylatát is.

1707. március 6-án Keresztély Ágost győri püspököt nevezte ki I. József császár esztergomi érseknek. Az új érsek mindent elkövetett a pénz visszaszerzésére, de sikertelenül. Az 1715-ös országgyűlés után az érsek mégis elkezdi Széchényi végakaratának teljesítését, a katonai kaszárnya építését, melynek felügyelője egy Udvari Bizottsági lett. Pesten telket vásároltak részben a Szervita Rendtől, részben magánszemélyektől, melyre 4850 forintot fizettek ki. 1716. március 11-én Fortunato de Prati (1682–1738) kamarai építészmérnök tervét fogadták el. 1716. augusztus 2-án ünnepélyes keretek között elhelyezték az épület alapkövét. 1720-ban Széchényi pozsonyi ingatlanát átalakították, ami alkalmassá vált a beköltözésre. Az intézményt Keresztély érsek rábízta a Vörös Csillagos Keresztes Lovagrendre. A szegényház mellett állt a Szent Márton székesegyház is. Széchényi érsek első terve tehát ekkorra valamelyest megvalósulhatott, hátra volt még a pesti ház befejezése.

Az alapítvány összege egyébként 337.000 Ft volt, hiszen Széchényi érsek mellett mások is tettek adományokat a sebesült katonák javára. A számadáslapon szerepel még 1726-ban a 250.000 forint kiadás „cumanus" felirattal, illetve a bankba elhelyezett letét, valamint az a tény, hogy 166.600 forintot már elköltöttek. Ludwig von Althann tábornok a házat hivatalosan is laktanyává alakítja, annak szabályzatot készít. Ezt a szabályzatot Althann 1726. október 25-én írja alá.

1728. május 1-jén nyilvánították az épületet hivatalosan Pesti Invalidus Háznak, s rövid időn belül már meg is érkeztek az első rokkantak. A laktanyát fokozatosan helyőrséggé alakították, az ott tartózkodókat két századba osztották be. Részükre a budai Főhadbiztosság utalt ki ruházatot, élelmiszert, biztosították a gyógyszert, gondoskodtak orvosi kezelésekről. Az első időben Medicus Lorenz Stocker, a várőrség orvosára voltak bízva. Az intézménynek voltak női, sőt gyermek szobái is. A betegek ápolását egy 1731. január 1-jén keletkezett 15 pontos szerződés által az Irgalmas Rendre bízták.

P. Ernest Herbst vezetésével alakult meg a 6 tagú közösség: *„Az első szerzetesek 1732-ben érkeztek meg: Kottek Severinus áldozópap, Schmidt Benignus sebész, Reickler Richard betegápoló, Ester Adalbert sebész, illetve Curtin Macarius gyógyszerész személyében. A kórház az irgalmasok konvetnje alatt – a földszinten hat szobából és műtő-kötöző helyiségekből állt."*

A katonafeleségek kivették részüket a napi munkából: főzés, kórházi segédkezés, gyermekfelügyelet, fehérnemű készítés, varrás, javítás, mosás, takarítás. A gyermekek taníttatásáról az intézmény gondoskodott. Egyébként 789 fővel kezdődött meg az ellátás, 1745-ben már 2059 személy lakott itt.

Az építészek közül ki kell még emelni Anton Martinelli bécsi építészt, aki 1727-ben kapcsolódik be a mű megvalósításába, és új terveket is készít. Eredetileg 4000 katona befogadására gondoltak, de ez soha nem valósult meg. A komplexum 47 tengelyes főhomlokzata (öt rizalit és három kapujával) ma is impozáns képet nyújt. Az eredeti tervek szerinti épületnek csak a nyugati szárnya épült fel. Raup Jakab így ír róla: *„Hossza 100, szélessége 81 öl, három emeletes, minden emeletben 47 ablakkal; van négy udvara, 8 kútja, és 12000 négyszögölnyi területet foglal el. Homlokzatán a főkaputól jobbra két bejárással bír, kőből készült őrházakkal, és fegyverek, császári jelvények, szobrokkal van ékesítve."* Érdekességként megjegyzem, hogy az udvari tanács Antonio Maria de Genaro (1679 –1744) bécsi éremkészítő által csak a ház területén érvényes garasokat veretett.

Később II. József áthelyeztette Nagyszombatba az invalidusokat, és 1783-ban laktanyává alakította az épületet: Károly-kaszárnya (III. Károlyról elnevezve). *„II. József 1783. július 10-én, Pozsonyban kelt iratával úgy intézkedett, hogy a pesti invalidus-házból az invalidusok máshol helyezendők el; majd novemberben a pesti invalidus-házat gránátosok kaszárnyájául szánja s a templomot emeletekre osztva a gránátosok ispotályául kívánja felhasználni, a városfalon kívül álló tébolydaépületet pedig a Pestre költöztetett tudományos egyetem céljaira óhajtja fordítani".* 1894-ben a főváros tulajdonába került, ma Főpolgármesteri Hivatalként szolgál.

Az Invalidus Alap megvásárolja a Hármas kerületet

A Német Lovagrend tagjai sok ellenállást tapasztaltak 1702 és 1731

között. Arról is értesültek, hogy a lakosság minden lehetőséget megragad

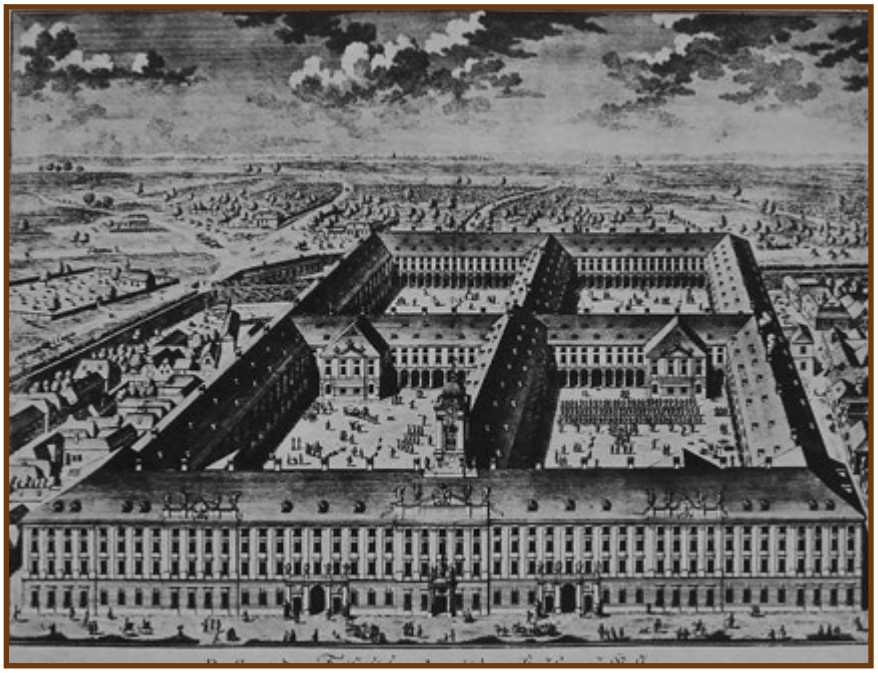

Az egykori pesti Invalidus-palota, Salamon Kleiner rézmetszete

a rabiga lerázására. Még olyan áron is, hogy tetemes kölcsönt vegyenek fel a Kamarától, vagy magánszemélyektől. Ráadásul a rend végleges megtelepedésének kérdését, valamint az országgyűlési részvételi és szavazati jogukat sem tudták keresztül vinni. A Magyar Rendek és Karok nem kívánták a megkérdezésük nélkül keresztülvitt eladatást örökös tulajdoni átruházással véglegesíteni. Egyrészt azért, mert így a földterület jövedelme kikerülne az országból, ráadásul a lovagrend várakat építhetne a területen, abba idegen katonákat is telepíthetne. Egyre terhesebb lett a rend számára a Jászkunság kérdése, ezért tárgyalásokat folytatott, hogy a magyar területeit elcserélhesse Karlswald uradalmáért. A tárgyalások azonban nem vezettek eredményre.

Az Udvari Bizottság részéről gróf Johann Hermann Franz von Nesselrode ezredes, az Invalidus Ház katonai parancsnoka felkereste a nagymestert és ajánlatot tett a terület megvásárlására, melyet a nagymester el is fogadott. Így 1730. május 11-én az uralkodó – az országgyűlés mellőzésével – hozzájárult a Hármas kerület eladásához. Az ügylet lebonyolításában részt vett Kyau lovagrendi nagykomtur, Orczy István táblabíró, valamint Ludwig von Althann, és Johann Ignatz de Viecher kamarai tanácsos.

1730. szeptember 28-án Franz von Billard – az Udvari Haditanács megbízásából – és Franz Joseph Fuchs, az Invalidus Ház hadbiztosa bejárta a kerületeket. Tapasztalataikat 1731. január 1-jén terjesztették fel az Udvari Bizottsághoz. Von Billard és Fuchs, akik járatosak voltak a háborús birtokszerzés, a katonai zsarolás és hadisarc kérdéseiben, úgy ítélték meg, hogy az akkori 25.501 forintos évi bevételt 36.155 forintra lehetne növelni! Orczy István módosítási javaslatokat fogalmazott meg, s az évi jövedelmet 35.206 r. forintra mérsékelte. Javaslatait az Udvari Bizottság elfogadta. Ezzel egy időben Althann tábornok megegyezett Mikovinyi Sándor kamarai mérnökkel 1731. március 4-én, hogy készítse el a kerület részletes térképét, aki 400 r. forintért elvállalta a munkát, és március 23-án el is kezdte a felmérést Jászberényben.

„Miután a társtulajdonos Német Lovagrendnek a pozsonyi országgyűlés ismételten nem szavazta meg az incolatus (a hazai földbirtokosok körébe való felvétel) jogát, 1730. március 8-án lemondott a jászkunsági földesúri tulajdonjogról a Pesti Invalidus Ház javára". Így a végső tárgyalások lebonyolítása után VI. Károly Laxenburgban 1731. április 26-án aláírta az adásvételi szerződést. Ez a szerződés immár az Invalidus Háznak biztosított teljes földesúri jogokat, ráadásul örökös joggal. Egyben létrehozhatott három földesúri székházat és kilenc allodiumot, ezekben ugyanazokat a jogokat és kiváltságokat élvezte, mint a királyság más nemesei és főurai.

„Mi, VI. Károly, Isten kegyelméből választott, mindig felséges római császár stb. Emlékezetre adjuk a jelen oklevél tartalmával kijelentve mindenkinek és minden egyeseknek, hogy egyrészt a saját, másrészt összes örököseink és utódaink, a Magyar Királyság jövendő királyai nevében: hogy miután 1702-ben Lipót, a legkegyesebb emlékű császár és király, ami igen kedves atyánk és elődünk, az említett Magyar Királyságban lévő Jász és Filiszteus, valamint a mindkét Kunság területeit a boldogságos Szűz Máriáról elnevezett Német Lovagrend legfelsőbb gondviselésének és az egész Lovagrendnek a közszükségletekre akkor megkönnyített ötszázezer rajnai forintért – más koronabirtokban előbb sem szokatlan módon – örökösen eladta. Következésképpen – miután az említett Lovagrend az 1715: XXXIV. tc. jelzése szerint az ilyenféle örökvételi jogtól visszalépett és erről lemondott – az említett Lovagrend kívánságára és kielégítésére az imént megjelölt ötszázezer rajnai forint összeget hiánytalanul kifizette a Pest szabad királyi városunkban alapított és emelt katonai Invalidus Ház, illetve ennek nevében az ugyanezen Ház ügyeire kirendelt, a mi kedves hívünk, Gundacker Althann szent római birodalmi gróf elnöksége alatt lévő Udvari Comissio a mi kincstárunkhoz. Beiktatta Király sk. 1731. május 16-án".

A megvásárolt területen volt 23 helység, melyben 19476 személy lakott. 1745-ig még két elhagyatott települést is benépesítettek, így a lakosság gyarapodott.

Földesúri tisztek a Hármas kerületben

– 1731 – 1733. augusztus 5. br. Orczy István Heves-Külső Szolnok vármegyei alispán
– 1733 – 1743. február 20. Podhradszky György (kíméletlen, erőszakos ember)
– 1743. augusztus 4. – 1745. április 15. Gosztonyi István egri lakos, Heves-Külső Szolnok táblabírája

A haderő beszállásoltatását természetben kellett kiegyenlíteni. A lakosságnak ki kellett termelnie a hadiadót, a földesúri bérleti díjat, valamint a haderő beszállásolásának költségeit is. A földesúri árenda 1721-ben a Jászságban 12130 r. Ft, a Nagykunságban 3250 r. Ft, a Kiskunságban 2930 r. Ft volt, 1734 pedig 15310, 6770 és 33910 Ft volt.

Volt azonban egy másik nehézség is, amelyet nemigen tűrhetett a lakosság. Ha egy település nem tudta befizetni a földesúri adót, akkor az Invalidus Ház parancsnoksága kiküldött egy többtíz, vagy akár ötven főből álló fegyveres csapatot, akiket a településnek el kellett szállásolni, etetni kellett, és eltűrni hatalmaskodásait, visszaéléseit.

Ezek után nem csoda, hogy a Hármas kerület lakosai ezt az állapotot nem tűrhették. Mária Teréziához folyamodtak felszabadításukért, még az irdatlan vételár megfizetése árán is. Az önmegváltást ahhoz tudnám hasonlítani, mintha a jászok és kunok kifizetnék a mai Magyarország teljes adósságállományát.

Varga Kamill ferences testvér

VERSELŐ JÁSZOK ÉS KUNOK

Haiku versek
Sérült szemű híresség

Vak Bottyán
Bottyán apánk,
a Rákóczi katonája,
csata sérültje.

Kölcsey Ferenc
Remete Csekén,
a Himnuszunk írója,
himlőhely szemén.

Jumurdzsák
Dervis bég, török,
amulett megszállotja,
Gárdonyi műben.

Nelson admirális
Angol tengernagy,
nője, Lady Hamilton.
Jobb szemére vak.

Kalóz
Vizek sátána,
gyilkos, fékezhetetlen,
hajók rablója.

Mátics Béláné Németh Zsófia

SZÓLJUNK HÁT ISMÉT ELEINKRŐL

A cikk szerzői arra vállalkoztak, hogy Jászfényszaru híres szülötteiről vagy az itt élőkről információkat gyűjtsenek és egy cikksorozatban közreadjanak. Az előző írásban Mirkovszky Géza (Jászfényszaru, 1855. júl. 25. – Budapest, 1899. nov. 14.) festőművész, grafikus, építész munkásságáról, e cikkben a családjáról olvashatunk: második felesége Greguss Gizella, gyermekük Mirkovszky Mária (első házassága még a berlini évei előtt, nagyon rövid volt).

Greguss Lajos felnőtt gyermekeivel 1880 körül

Mirkovszkyné Greguss Gizella

Mirkovszky Gézáné leánynevén **Greguss Gizella** (1862–1955) Zajugrócon, Trencsén megyében született, Greguss Lajos 1848-as honvéd hadnagy leánya. A család, melyből származott, magában hordta a művészi törekvések csiráit. Hárman voltak testvérek, Greguss Imre, a kiváló festő, grafikus, rajztanár a szabadságharc és a kurucvilág eseményeit megörökítő életképeket festett. Greguss György haditengerészeti tiszt, aki utazásairól különleges útleírásokat hagyott maga után és óriási tömegét készítette ezen idő alatt a különféle festményeknek és rajzoknak. Az egyetlen leány: Gizella, özvegy Mirkovszky Gézáné, a finom munkájú iparművésznő, Mirkovszky életében még csak műkedvelőként festegetett – Mirkovszky halála

Greguss Gizella kötény mintalapja, 1900

Gregus Gizella mintalapja

(1899) után végzi majd el a Mintarajziskolát, s rajztanári fizetéséből neveli fel kislányát.

Gizella a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után, ahol rajztanári diplomát nyert, a fővárosban kapott kinevezést, az Iparrajziskola női munkatermének alapítója és vezetője volt nyugdíjba meneteléig, vagyis 22 éven keresztül. Ő a feltalálója a bársonyégetésnek, az úgynevezett „velour-nacrée"-nek, melyet az egész világon szabadalmaztatott. Díjakat nyert, Torinóban ezüstérmet, St. Lousban aranyérmet, Szentpétervárott, Párizsban, Bécsben, Szegeden és Pécsen érmet és oklevelet. Foglalkozott festészettel is, egy időben állandó kiállítója volt a Nemzeti Szalonnak. Majd ötvös és gyöngy iparművészeti munkákat tervez, kiállításokat rendez. Első férje ifj. Horváth Árpád (orvos, műfordító) volt, Szendrey Júlia és Horváth Árpád fia. Annak korai halála után ment férjhez Mirkovszkyhoz. Magyarországon egyike volt a legelsőknek, aki szakszerűen foglalkozott az iparművészettel.

„Hazánkban is a XIX. század végétől merült fel az igény a női viselet művészi szintű tervezésére és kivitelére. Rendszeresen jelentkezett alkotásaival a kiállításokon, pályázatokon Mirkovszkyné Greguss Gizella. 1901-ben a Szegedi Iparművészeti Kiállításon többek között egy estélyi köpennyel: „a rendkívül lelemény es és ötletes művésznő finom ízlésre való, modern színvonalon álló, változatos alkotásainak egy egész gyűjteményével külön is szerepel. Ez utóbbiban szintén égetett bársonyból készült gyönyörű bársonybelépője a legszebb, amelynek fényes sárgásbarna alapján pompásan érvényesül a beégetett tompított tónusú rajz pávaszemekkel átszőtt lendületes vonalainak ritmikus játéka" – dicsérte Divald Kornél műtörténész. A későbbiekben nem olvashatunk az ismert iparművésznő ruhaalkotásairól, de a Magyar Nemzeti Múzeum Textilgyűjteménye őriz egy selyemhímzéses fekete tüll estélyi kabátot, amelyet eredetileg a Szikra néven publikáló gróf Teleki Sándorné számára készített, majd Kaffka Margit tulajdonába került.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében található ma is Mirkovszkyné Greguss Gizella 29 db alkotása, tervek, mintalapok hímzések, selyemfestések.

Mirkovszky Mária (Budapest, 1896. április 12. – Pécs, 1987. május 19.), Mirkovszky Géza és Greguss Gizella gyermeke (majd férjezett Detre Szilárdné), táncművész, pedagógus. Párhuzamosan végzett torna- és énektanári tanulmányokat, s közben az 1910-es évek második felétől részt vett Dienes Valéria Raymond Duncan által inspirált „görög torna" tanfolyamain. 1917-től előadóként közreműködött a Dienes vezette Orkesztikai (gimnasztikát, a táncot és a mimikát egyesítő mozdulat-művészet) Iskola nyilvános bemutatóin. Mirkovszky Mária Dienes asszisztense és vezető táncosa volt Markos György (Duci) mellett.

Dienes Valéria a Tanácsköztársaság bukása után sok más kortársához hasonlóan elhagyta az országot. 1920 szeptemberében gyerekeivel együtt útnak indult, hogy követe a már korábban Bécsbe menekült férjét, Dienes Pált. Hogy az Orkesztika Iskola további működését biztosítsa, Mirkovszky mellett annak férjét, Detre Szilárdot is felkérte az iskola vezetésére és ügyeinek intézésére. Rendszeresen leveleztek. Detre Szilárd festőművész és bábművész, Mirkovszky férje, akiről Dienes egyik levelében állítja, hogy a növendékek közül az egyetlen, aki vele együtt nemcsak a gyakorlat, hanem az elmélet szintjén is gondolkodni képes.

Saját iskoláját is megnyitotta, ahol amatőröket – gyermekeket és felnőtteket – oktatott, majd három éves tanfolyamokon pedagógusokat

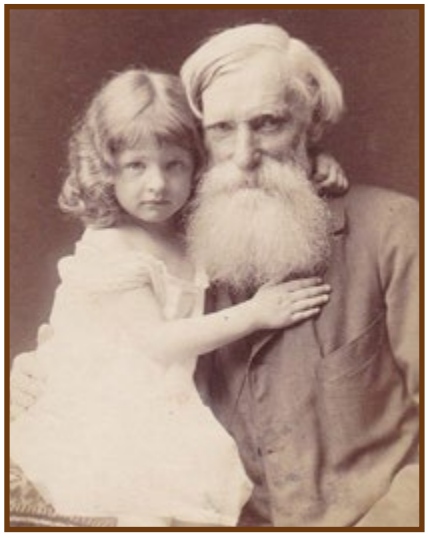

Greguss Lajos és unokája, Mirkovszky Mária

is képzett. Diplomája megszerzése után 1919-től 1925-ig vezette a budapesti opera orkesztikai iskoláját. Tanított ezen kívül a bécsi és a berlini operáknál is. Állandó pedagógiai munkája mellett több mint 200 önálló estét és előadást rendezett.

Alkotó-előadóművészként az elsők között táncolt Bartók Béla zeneműveire, s tervezett mozgáskompozíciókat Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső és Rabindranath Tagore verseire. Férjhezmenetele után egy rövid ideig Párizsban élt,

Mirkovszky Mária

majd hazajövetelét követően ismét megnyitotta iskoláját, ahol töretlenül – és 1948 után egyedüliként – folytatta az orkesztika oktatását egészen az 1980-as évek végéig, haláláig. Itthon ő honosította meg a versre táncolást. Növendékei közül került ki Turnay Alice (mozdulatművész) is. A mozdulatművészet kreativitásra és improvizációra építő pedagógiai jelei és módszerei az ő munkássága – és számos tanítványa – révén őrződtek meg, s váltak folytathatóvá.

Források:
Szabó Anna Viola: A magyar művészet eleven ereje – Egy építész, egy festő és egy fényképész találkozása a XIX. század végi Debrecenben. In: A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve, 2017
Tanulmányok Budapest múltjából, Budapest, 1997
OSZK Kézirattára – Dienes-hagyaték
Mozdulatművészeti Gyűjtemény archívuma
Országos Színháztörténeti Múzeum Táncarchívuma

Kovács Béláné Pető Magdolna, a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság elnöke

EMLÉKEZÉS RÉGI JÁSZBERÉNYI TANÁROKRA XXXI.
Az igazgatók VI.

A Jászság 1767-ben alapított középiskolájának 32 igazgatója közül eddig 29 igazgatóról készített emlékező írásaim a Redemptió című kiadvány öt számában jelentek meg.

A sorozat mostani, hatodik számában az elmúlt 47 év igazgatóiról nem emlékező, hanem az életútjukat bemutató írást olvashatnak.

Izsó Gyuláné 1975 és 1986 között, **Nagy András** 1986 és 2009 között volt a Lehel Vezér Gimnázium vezetője. 2009 óta, immár 13. éve pedig **Antics István** látja el a nem egyszerű, sok energiát igénylő igazgatói feladatot.

Balog János igazgató úr 1975-ben történt lemondása után a gimnázium fenntartói **Izsó Gyulánét** nevezték ki az iskola élére. Így lett a közel 30 igazgató után egy igazgatónő a Lehel Vezér Gimnázium vezetője.

Izsó Gyuláné, Engli Klára 1935-ben született Debrecenben. Édesapja vendéglátóipari vállalkozó, a hortobágyi csárda bérlője volt. Édesanyja óvónői végzettséggel a családi vállalkozásban dolgozott. 1939-ben, Kárpátalja visszacsatolása után Beregszászra költöztek. 1944-től a Szovjetunió része lett Kárpátalja, s úgy váltak az Izsó család tagjai szovjet állampolgárokká, hogy sosem folyamodtak érte. Sztálin halálával némi enyhülés következett a diktatúrában, és 1953-ban szülei kérvényezték a kivándorlást Magyarországra. Jogalapjuk volt, hiszen 1938-ig magyar állampolgárok voltak. 1955-ben vált lehetővé Magyarországra, Miskolcra – távoli rokonokhoz – településük.

Tanulmányai

Az elemi és a középiskolát Beregszászon végezte. Miskolcon felvételt nyert a Nehézipari Egyetem gépészmérnöki karára. 1961-ben kapta meg a diplomáját. Az 1970-es években az Eötvös Loránd Tudományegyetemen másoddiplomásként végzett pedagógiai tanulmányokat.

Munkahelyei

Friss diplomásként, 1961-ben tervezőmérnökként kezdett dolgozni Gyöngyösön az Egyesült Izzóban, majd a Gyöngyösi Állami Vak Bottyán Gimnázium és Szakközépiskola tanára lett. Az 1967/68-as tanévben ő is írt az iskola évkönyvébe *„Szakközépiskolánk 7. éve”* címmel.

1972-ben Mezőtúrra költöztek. A Dózsa György Mezőgazdasági Gépészeti Szakközépiskolában tanított, igazgatóhelyettes majd 1973-ban már igazgató volt. Vezetésével műszaki klub alakult, amely az iparosodó város műszaki értelmiségét fogja össze.(Szolnok Megyei Néplap, 1973. november 15.)

1975-ben a férje az Aprítógépgyár műszaki igazgatója lett, s a család részére is kezdődtek a jászberényi évek. A gimnáziumban éppen megüresedett vezetői helyre Izsó Gyulánét nevezték ki.

A jászberényi igazgató

Az új munkájáról a következőket mondta Izsóné: *„A kihívás, a feladat értelemszerűen adott volt: a kimagasló eredmények feltételeinek biztosítása mind anyagi mind pedig szakmai szinten. Ezt ma menedzsmentnek hívják. Egyszerre kellett megfelelnünk a gimnáziumba felvételt nyert diákok, szülők, munkatársak, az akkori Oktatási Minisztérium, az akkori Városi Tanács és nem utolsó sorban a megyei MSZMP elvárásainak. A felsorolt tényezők finom összehangolása egyszerre volt kihívás és a siker záloga.”*

A 11 éves igazgatósága alatt sok új dolgot vezetett be és valósított meg, melyek a diákok és a felnőttek tanulmányi munkájához, a szabadidő helyes, tartalmas eltöltéséhez kapcsolódtak. Ezek a következők voltak:

Pedagógiai szakkör, majd pedagógiai képzésű osztály indítása a tanítóképzés segítésére.

1976 és 1984 között a Magyar Tudományos Akadémia integrált természettudományi kísérleti oktatása, a fizika, a kémia, a biológia tantárgyak ismeretanyaga megújításának segítése.

1979-ben kétéves gépíróiskolai képzés indult tizenévesek részére, s egy-egy gimnáziumi osztályban is volt ilyen képzés. 1976-ban az iskolai büfé létesítése megszüntette a korgó gyomrokat.

1978-ban a Zagyvára néző épületrészt életveszélyesnek nyilvánították, le kellett bontani, a diákság 1984-ben vette birtokba az új épületszárnyat, benne a tornatermet, konditermet.

A tornakert öltöző épülete társadalmi munkával készült. Ugyanúgy ahogy 1977-ben a szenes pincéből a pinceklub, amely az iskolai ifjúsági klub (KISZ klub) változatos, emlékezetes programú otthona lett.

A diákújság, azaz a Lehel Harsona megjelenésének támogatása. Az 1977-ben megrendezett első Ifjúsági Nap nagyon sikeres volt, s az elkövetkező években is megszervezték.

A Jászság számára fontos volt az érettségire épülő kétéves közgazdasági szakközépiskola létrehozása, amit nem támogatott a megye. A nagyvállalatok (Aprítógépgyár, Hűtőgépgyár) érdeke pedig azt kívánta, hogy a képzés helyben valósuljon meg, és megvalósult. Azt mondta az igazgatónő, hogy *„az igazgatói állásomba kerülhetett volna, ha nem állt volna kezdeményezésünk mögött a Hűtőgépgyár vezérigazgatója Gorjanc Ignác (aki egyben országgyűlési képviselőnk is volt). Jóvoltából a „projekt” a tiltott kategóriából átkerült a megtűrt kategóriába: szakérettségi bizonyítványokat kiállíthattunk, de anyagi forrást a működtetőink továbbra sem biztosítottak számunkra”.*

1976-ban a városi Értelmiségi klub, egy szellemi műhely került létrehozásra, ami rangos előadások színtere volt, de csak két évig működött, mert nem mindenki nézte jó szemmel ezt a klubformát.

Az igazgatónő együttműködési szerződéseket kötött a gyerekek, az iskola érdekében sok vállalattal, intézménnyel, főleg anyagi segítséget jelentett ez, a diákok részéről pedig például ünnepi műsorok adását.

Közéleti tevékenysége

Az MSZMP megyei végrehajtó bizottságának tagja volt. Segítette a jászsági kézlabda csapatok utánpótlás nevelését.

Cikkeket írt a Szolnok Megyei Néplapba az akadémiai oktatási kísérletről, a fizikai dolgozók gyermekeinek segítéséről. S feltette a kérdést egy cikksorozatban –„van-e elegendő ideje a ma pedagógusának arra, hogy a jelenlegi megterhelés mellett tudományos, kulturális kérdésekkel tudjon foglalkozni?”

Munkásságát 1978-ban **a Munka Érdemrend ezüst fokozatával** ismerték el.

1986 szeptemberétől már Budapesten dolgozott, ennek oka: *„Férjem 1983-tól előbb Keszthelyen, majd Budapesten dolgozott. A család földrajzilag kettészakadt. Fiam felvételt nyert az akkori budapesti Külkereskedelmi Főiskolára. Kislányunk 1986-ban fejezte be az általános iskolát Jászberényben, ezért a családunk érdekében meg kellett hoznom az érzelmileg nagyon is fájdalmas döntést: búcsút intettem életem egyik legszebb, legeredményesebb időszakának”*- mondta egy interjúban Izsó Gyuláné.

Először egy csepeli szakközépiskola, majd egy hűvösvölgyi nyugdíjas pedagógusok otthonának igazgatója volt. 1995 óta nyugdíjas, s férje halála óta egy zuglói idősek otthonának apartmanjában lakik. Fia, Gyula Bécsben él, felesége osztrák, leánya orvos, fia festőművész. Lánya, Klára Közgazdasági Egyetemet végzett, férje olasz, Budapesten élnek, két fia van. Gyermekei látogatják, telefonon beszélnek, az ünnepeket együtt töltik. Legyen így sokáig örömteli az élete.

Izsó Gyuláné távozása után **Nagy Andrást, a gimnázium matematika-fizika szakos** tanárát, szervezési igazgatóhelyettesét nevezték ki az iskola vezetőjének.

Nagy András 1949-ben született Szentlőrinckátán. Édesapja, Nagy István nyugdíjba vonulása előtt a szentlőrinckátai tanács vb-titkára, édesanyja, Bőtös Etelka a helyi takarékpénztári fiók pénztárosa volt Felesége, Csányi Margit, a Székely Mihály Általános Iskola gazdaságvezetője volt. Két gyermekük van. Leánya, Orsolya jogász, a Szolnoki Törvényszéken bíró, egy kisfiuk van. Fia, Loránd orvos, a Jászberényi Szent Erzsébet Kórház sebészeti osztályának vezető főorvosa. Családjukban négy gyermek született, közülük három már leheles diák. A nagyszülők számára ez gyermekeik példája után is nagyon fontos.

Iskolái, tanulmányai

Az általános iskolai tanulmányait szülőhelyén végezte, a középiskolát pedig Nagykátán a Damjanich János Gimnáziumban.

1968 és 1973 között a szegedi József Attila Tudományegyetem matematika-fizika szakos hallgatója volt. Az egyetem előtt, a kor előírásainak megfelelően, előfelvételis egyetemistaként egy évig Kalocsán volt katona. Középiskolai tanári diplomáját 1973-ban vehette kézbe, s kezdhette meg 36 éves nagyon tartalmas, sok eredményt felmutató tanári pályáját.

A tanári pályán is fontosak a legújabb szaktárgyi kutatási eredmények, szakmódszertani ismeretek, ezért kereste ő is az ismeretbővítési lehetőségeket, részt vett az évek során ezeken: 1976/77-ben a megyei fizika komplex szakmódszertani továbbképzésen Szolnokon, 1989/90-ben matematika intenzív tanári továbbképzésen Budapesten, 1993/95-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen végezte el a közoktatási vezető szakot, 1997/98-ban alapfokú számítógép-kezelő, használó szakképesítést szerzett, 1999-től 2001-ig a Szegedi Egyetemen a pedagógiai értékelési szakértő szakot, 2000-ben a 30 órás minőségügyi alapképzést.

Egy ritka pillanat, együtt a négy igazgató:
Balog János, Antics István, Izsó Gyuláné és Nagy András

Munkahelyek, beosztások

Az első munkahelyén, Nagykátán az Alma Materének kollégiumában egy évig, még ötödéves egyetemistaként nevelőtanár volt. Ezt követően a Lehel Vezér Gimnázium lett az egyetlen főállású munkahelye. Mind a két szaktárgyát tanította, s két osztálynak volt osztályfőnöke, akiket 1975-ben illetve 1979-ben le is érettségiztetett. A szaktanári munkájának sikerességét a tanulmányi versenyeken elért eredményei – például 1981-ben a matematika OKTV-n XII. helyezett lett a tanítványa – és a diákjai eredményes egyetemi, főiskolai felvételi vizsgái bizonyítják.

1975-től az egyik oszlopos tag volt a Magyar Tudományos Akadémia integrált természettudományos oktatási kísérletében, ezzel hozzájárult a fizika tantárgy megújításához.

A fiatal tanár az iskola tanórán kívüli tevékenységében – közlekedésre nevelés, ifjúságvédelem, kosárlabdaedzés – is aktívan vett részt.

1981-től **szervezési igazgatóhelyettes** lett. Legnagyobb szervezési munkája a régi, életveszélyessé vált tornatermi és kémia előadói szárny lebontása, illetve az új szárny megépítése volt, melyet 1984-ben adtak át. Az új szárnyban a tornaterem, a konditerem és a kiszolgáló helyiségek, s felettük az öt tanterem hatékonyan segítette, segíti ma is a tanórák megtartását.

1977 és 1987 között a nagyon sikeresen működő szolnoki Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Szakmunkásképző Iskola jászberényi kihelyezett tagozatának vezetője volt

Izsó Gyuláné Budapestre távozása után, 1986-ban Nagy András egy évre szóló igazgatói megbízást

kapott. A következő évben a Lehel Vezér Gimnázium igazgatói pályázatát elnyerte, s ezzel folytatódott **az igazgatói életút**, mely még 22 évig, a nyugdíjba vonulásáig tartott. E hosszú életút tele volt számtalan eseménnyel, közülük a következőkben a teljesség igénye nélkül különböző alcímek alatt idézem fel ezt az időszakot.

Az igazgató és a nagykaliberű munkák

Az iskola számtalan, az oktató-nevelő sikeréhez járuló nagy kaliberű munkák előkészítése, szervezése, lebonyolítása Nagy András iskolavezetőtől is időben, energiában sokat igényelt, de eredményes volt. Így:

Az 1980-as években az idegen nyelvek eredményesebb tanítása, tanulása érdekében kéttannyelvű osztályokat indítottak az ország gimnáziumaiban. Az LVG-ben, mivel az orosz nyelv oktatása korábban is magas szintű volt, magyar-orosz két tanítási nyelvű oktatás indult 1986-tól, ami csak két tanévet élt meg a rendszerváltásig.

A nyolcosztályos gimnáziumi képzés bevezetésének előkészítése 1990-től és elindítása 1991-ben évfolyamonként egy osztállyal. Ma már 30. évén túl van ez a közkedvelt képzés. A nyolcosztályos képzésben résztvevő diákok csaknem 100-%-ban egyetemen, főiskolán folytatták tanulmányaikat.

1993-tól egyre bővült a számítástechnika tantárgy tanításának tárgyi feltétele – több szaktanterem kialakítására, felszerelésére került sor. Ez tette lehetővé 1996-tól a számítógép-kezelői fakultációs képzés megszervezését, egy évvel később pedig az informatikai szakképzés bevezetését. A gimnázium *„Prioritásként kezeli az idegennyelvi képzést és az informatikai képzést, amelyet minden tanuló megkap, függetlenül attól, milyen tantárgyakra specializálódott”*- mondta igazgató úr a Népszava 2003. november 7-i riportjában.

Az 1993/94-es tanévben került sor az úgynevezett kerettantervek, 1997/98-as tanévben az iskola pedagógiai programjának elkészítésére, melyeket az igazgató szervező munkája után a tantestület tagjai végeztek. 15 év után ezeket és a pedagógiai programokat át kellett dolgozni. Ismét szervezés, koordinálás az önkormányzati intézményekkel, szakértői véleményeztetés következett és az elkészítés.

1998-ban humán tantervű osztályt indított az iskola. 2005-ben elindult a nulladik évfolyammal az ötéves idegen-nyelvi képzésű osztály. A képzés máig sikeresen működik

A vezetése alatt a felsőfokú felvételi eredményesség a korábbi évek 65–70%-os mértékéről megemelkedett, az érettségizők 82–92%-át vették fel egyetemekre, főiskolákra. Ezzel a gimnáziumok felvételi rangsorában az első 10%-ban volt az iskola.

Az iskolai munkához kapcsolódó tanórán kívüli tevékenységei

Nagy András igazgatósága alatt számtalan, az igazgató által javasolt, kezdeményezett történés, esemény történt, melyek a gimnázium életében új tartalmat, színt, változatosságot jelentettek.

Igazgató úr javaslatára a gimnázium jelentős rendezvényének, a tablóbálnak szervezése kikerült az osztályfőnökök feladatai közül, a szülői munkaközösség szervezi 1987 óta.

1989-től külföldi testvériskolákkal alakítottak ki kapcsolatot, melyek diákcseréket, kölcsönös tanárlátogatásokat, tapasztalatcseréket jelentenek. A kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líciummal, a német vechtai Gymnasium Antonianummal, az olasz conselvei Enrico Mattei Szakközépiskolával ma is élő a kapcsolat. Megjegyzem, hogy a német testvérvárosi kapcsolat az LVG és vechtai gimnázium együttműködésére alapozva alakult ki.

A „Tehetséget 2000-re!” iskolai Alapítvány létrehozása, fejlesztése, működésének irányítása 1992 óta. Az Alapítvány kuratóriumának elnöke a mindenkori igazgató, így az első elnök Nagy András igazgató úr volt. Az alaptőke az iskola által elnyert Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért díjjal járó 180.000 forint volt. Ehhez az adó 1%-ból évente 1,5-1,9 millió forint kerül az alapítvány számlájára, az évente megrendezésre kerülő Alapítványi Bál bevételével együtt. A tanulók jutalmazását, segélyezését, tevékenységek segítését, az oktatási feltételek javítását szolgálja az alapítványi pénzösszeg. A jutalmazásokhoz a leheles öregdiákok ösztöndíjai is nagyban hozzájárulnak.

Az iskola történetét megörökítő évkönyvek kiadását szorgalmazta. Kiadásra kerültek: 1992 – 225. jubileumi évkönyv és külön kötetben a gimnázium története, 2006-ban került ki a nyomdából az 1994//95-es tanév évkönyve, ezt követően Krónika néven jelentek meg az iskolatörténetek, kordokumentumok 2002-ben, 2007-ben és később 2012-ben, 2017-ben.

2007-től *„Kezdeményezésemre újraverettük a régi iskolajelvényt. Javaslatomra sötétkék iskolai nyakkendőt is vásároltak a tanulók. Mindkettőt – mint a leheles összetartás jelképét – szívesen viselik a tanulók, tanárok az ünnepségek, versenyek alkalmával.”* – írta egy beszámolóban Nagy András

Az Iskolagaléria létrehozása az új szárnybeli emeleti folyosón 1988-ban. Évente több kiállítást is rendeznek itt, főleg az iskola régi és még tanuló diákjai munkájának bemutató helye.

Kezdeményezésére 1999-től az 56-os iskolai ünnepségeken részt vesznek 1956 hősei. Koszorúznak az iskola falán lévő emléktáblánál, előadásokat, beszélgetős foglalkozásokat, rendhagyó történelem órákat tartanak.

2000-ben megtörtént az iskola minőségbiztosítási rendszerének kiépítése. A partnerközpontú működésen alapuló Comenius I. modell kialakításával a cél a partnereink véleményének ismeretében az iskolai munka javítása.

A kétezres évek kezdetén a gimnázium épületében sok felújítás történt. Az összes ablakot kicserélték, megújult a nyelvi szárny, a rajzterem, a pince villamoshálózata, az épület tetőzete a Szántai-kert foci- és futópályája.

Szintén Nagy András igazgató kezdeményezte 2007-ben először a férfi kamarakórus létrehozását, de végül akkora volt az érdeklődés, hogy 30–40 fős (diákok, tanárok, tanárnők férje, diákok édesapja) férfikórus alakult az iskolában. A kórus hetente próbál és nagy sikerű fellépései vannak.

A város önkormányzata a gimnáziumban végzett munkát, az eredményességet 2000-ben Pro Urbe díjjal ismerte el, jutalmazta

Iskolán kívüli és közéleti tevékenysége

Három évben, 1997-től szervezett a gimnáziumban számítástechnikai továbbképzést saját és a kör-

nyékbeli iskolák pedagógusainak.

Érettségi vizsgaelnök volt 30 alkalommal a megye középiskoláiban. Megválasztották a Jászberényi Lehel SE Női Röplabda Szakosztály elnökének. A sport mindig a szívügye volt. Az iskola sportolóira kiemelten figyelt, támogatta őket nagyszerű eredményeik elérésében. Ő maga is szívesen, lelkesen sportolt.

Szakértői tevékenysége sokrétű. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet megbízására több mérési, értékelési, valamint pedagógiai program véleményezési feladatot végzett a megye iskoláiban. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közoktatási Közalapítvány megbízta több intézményi pályázat bírálatával. Korábban a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés Hivatala, majd az utóbbi években a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal egy alkalommal Debrecen Megyei Jogú Város megbízásából is független szakértői véleményeket készített oktatási intézmények átadása-átvétele, működésének megkezdése, valamint szerkezet átalakítása előtt.

Önkormányzati képviselő már 1994 óta, két ciklusban, 2002-ig az oktatási, kulturális és közművelődési bizottság elnöke.

1997/98-ban az önkormányzat oktatási bizottságában az önkormányzati intézmények pedagógiai programjával, a kerettantervekkel kapcsolatos munkák koordinálását, az iskolai és óvodai programok szakértői véleményeztetését és jóváhagyását végzi az eredményes előkészítés érdekében. 2002-től 2006-ig az önkormányzat városfejlesztési bizottságának elnökeként a város oktatási intézményeinek fejlesztését kiemelten kezelte.

2006 és 2010 között alpolgármester volt, megbízottként képviselte a város érdekeit a Jászsági Többcélú Társulás Tanácsában. 2010-től önkormányzati képviselő, városkapcsolati tanácsnok óriási feladatkörrel. A következő ciklusban a Humán Erőforrás Bizottság elnöki feladatát látta el. Jelenleg képviselőként a Humán, Jogi és Közrendi Bizottság tagja.

Alapító tagja az 1987-ben megalakult Városvédő és Szépítő Egyesületnek.

Az oktatás, a kultúra, a sport területén végzett munkájának elismerése:

1999 Déryné Emlékplakett
2005 „A gyorskorcsolya támogatásáért" plakett
2006 „A gyorskorcsolya támogatásáért" az Országos Korcsolya Szövetség elismerő plakettje
2006 „Pro Fidelia"- díj az 56-os Szövetségtől
„1956–2006" Emlékplakett a POFOSZ-tól
2010 Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Díj
2015 Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díj
2020 A Honvédelemért Kitüntető Cím II. fokozat

Zárásként

2009-ben nyugdíjba vonult Nagy András igazgató, lezárult egy 36 éves tanári pálya és ezen belül egy 23 éves eredményekkel, küzdelmekkel teli gazdag igazgatói életút, aminek minden állomása – ahogy korábban is írtam – ebbe az írásba nem fért bele. Így is jól látszik azonban, hogy a gimnázium életében az a 23 év milyen jelentős volt.

Az 1990/91-es tanévnyitó értekezleten elhangzott igazgatói beszéd a változásokra és az állandóságra utaló része az akkor 223 éves iskola jelentőségét is mutatja, s ami a mában is igaz: *„Van-e nekünk fogódzkodónk? Igen, van. Van egy öreg tölgyfánk, amelynek a törzsébe bátran kapaszkodhatunk. Ennek az ősi, 223 éve tölgynek a gyökerei kitéphetetlenül ragaszkodnak a jász földhöz. Mélyen nyúlnak a múltba, a viharos, de dicső múltba. (...) Ágai megfontoltan, de terebélyesedve törnek a magasba, az ismeretlen felé."* A tölgyek sokáig élnek. Éljenek hát sokáig a gimnázium és az idézet szerzője is.

Nagy András igazgató nyugdíjba vonulása után kiírt pályázatot a gimnázium magyar-történelem-latin szakos tanára, igazgatóhelyettese, **Antics István** nyerte meg. Ő vette át az igazgatói stafétabotot.

Antics István Nagykanizsán született 1967-ben. Édesapja, Antics István művezető a Zalakerámia zalakomári telephelyén, édesanyja, háztartásbeli. Testvére, Antics Lothár Kereskedelmi Főiskolát végzett egyéni vállalkozó. Elvált, de kapcsolatban él. Egy leánya van, Dorottya, aki Budapesten, a SOTE-n orvostanhallgató.

Tanulmányai

Az általános iskolát Zalakomárban végezte el. Tanulmányait a nagykanizsai Lander Jenő Gimnáziumban folytatta, ott érettségizett. Osztályfőnöke tanácsára az érettségi után, 1986-ban a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar-történelem szakára jelentkezett, ahová felvételt nyert. Egyetemi tanulmányai megkezdése előtt ő is előfelvételisként Nagykanizsán teljesítette az egy év katonai szolgálatot.

Harmadéves egyetemista volt, amikor egyik professzora javaslatára egy nyári felvételi előkészítős csoportnak lett a vezetője. A kéthetes közös munka eredménye, hogy a tanári pályát választotta. Idő közben harmadik szakként felvette a latin nyelvet.

Tanárként a szakmai fejlődés érdekében az 1997/98-as tanévben alapfokú számítógép-kezelő, használó szakképesítést szerzett, *„Ez alapként szolgált a további, tapasztalatokon nyugvó ön képzésnek. Így ma már biztonsággal mozgok felhasználóként ezen a területen. Szükség is van erre, hiszen iskolavezetőként szinte minden tevékenységemet áthatja a különböző programok felhasználása"* – írja egy beszámolóban Antics István

A gyakorló tanár 2000-ben elvégezte a Budapesti Műszaki Egyetem közoktatási vezető képzését. A kétszintű érettségi rendszer bevezetésekor pedig elvégezte a közép- és emeltszintű érettségi vizsgáztató-történelem továbbképzést.

A tanár

Tanári álláskeresése 1992-ben a jászberényi Lehel Vezér Gimnáziumba vezette. Szerencséje volt, hiszen nyugdíjazás miatt éppen megüresedett egy számára megfelelő állás. Augusztusban már itt kezdte pedagógus pályáját.

„Később beigazolódott, hogy jól döntöttem, amikor Jászberényt választottam, mert megszerettem a várost, az embereket, s a város is nagyon jó helyen van. Szeretem a csendesebb vidéket, de Budapest is közel van, s ha bármikor olyan impulzusokat akarok, melyeket csak nagyvárosokban kaphat az ember, akkor az innen gyorsan elérhető.

Nagyon jó közösségbe kerültem. Fantasztikus nagy tanáregyéniségek vettek körül, akikre csak hálával tudok visszagondolni" – mondta egy interjúban

Az első két évben már teljes óraszámban dolgozott, de mellette egyéni tanrend szerint végezte a latin nyelv szakot. Osztályfőnöki feladatokat is ellátott, három osztályát vitte sikeres érettségire. Sok diákja folytatta, folytathatta tanulmányait egyetemen, főiskolán, biztos tudással megállták a helyüket.

Diákjai különböző, történelemmel kapcsolatos versenyeken elért eredményeikkel a legjobbak között szerepeltek. Az OKTV-n történelemből több tanítványa is a második fordulóba jutott. A megyei történelem verseny szóbeli fordulójában tanítványai első, második helyeket szereztek. 2014-ben a Város napi helytörténeti vetélkedőt megnyerte a csapata.

Történések – a teljesség igénye nélkül – **Antics István igazgató eddigi működése alatt**

Antics István 2004-ben szervezési igazgatóhelyettes lett, de idővel az iskolavezetés minden tevékenységével megismerkedett.

2009-ben pedig, mint a bevezetőben írtam igazgatói kinevezést kapott. Ma már a harmadik ciklusban dolgozó igazgató és pedagógus a következőket tartja szem előtt: *„Az elsőszámú cél iskolavezetőként, hogy a tőlünk kikerülő diákok olyan tudásra tegyenek szert, amellyel megállják a helyüket az életben. Harminc évvel ezelőtt még zöld táblára, krétával írtunk, ma pedig már minimum minden termükben van okostábla. A fejlődéshez elengedhetetlen digitális világot az iskolában is ki kell alakítani. Ez nagy feladat. Ugyanakkor nagyon gyorsan változik a világ, s nekünk erre a változó világra kell a gyerekeket felkészíteni. Ez pedig azt jelenti, hogy nekünk a kihívásokra gyorsan és időben kell választ adni. A mi iskolánknak a Jászságban azért is van különlegesen nagy szerepe és felelőssége, mert volt tanítványaink gyerekei később nálunk tanulnak. Pontosan azért, mert bíznak az intézményben, s ennek nekünk meg kell felelni."*

Az intézményvezető sokrétű feladata mellett kevés óraszámban tud tanítani. Antics István is három szaktárgya közül a magyar irodalom- és nyelv, s a latin nyelv tanításával felhagyott, már csak történelmet oktat.

Az infrastruktúra fejlesztését fontos, elvégzendő feladatnak tartotta, tartja. 10–15 év alatt egy szinte 100 %-osan igénybe vett épület elhasználódik, ezért komoly felújítások történtek a gimnáziumban:

Az iskolaépület külső renoválása, a szaktantermek (biológia, kémia, fizika), a három informatika terem megújítása, az iskolai büfé átépítése – közösségi tér lett, belső udvar felújítása, a fűtésrendszer korszerűsítése – új kazánok beszerzése, napelemek felszerelése a tetőre, a Szántai József Tornakert megújítása.

2010-ben Antics igazgató úr is szorgalmazta a nagyon hasznos kiadvány, a Tablók könyve megjelentetését. 2011-ben a „Tehetséget 2000-re!" gimnáziumi Alapítvány elnyerte az Akkreditált Kiváló Tehetségpont minősítést.

Iskolavezetőként törekedett az iskolai informatikai eszközök beszerzésére, amely 2011-ben egy sikeres pályázatnak köszönhetően (TIOP-1.1.1-11/1. Intézményi informatikai infrastruktúrafejlesztés a közoktatásban) megvalósult.

2014-ben *„Lehetőség volt a XXI. századi technológia „bevezetésére" is intézményemben. A Jászfényszaruban tevékenykedő multinacionális céggel, a Samsung Electronics Magyar Zrt.-vel vettem fel a kapcsolatot, s Jászberény Városi Önkormányzat támogatásával egy Samsung SmartSchool termet telepítettünk intézményembe. Azóta jó néhány kollégám végezte el ehhez a nagyon korszerű technológia alkalmazásához szükséges képzést. Természetesen támogattam őket ebben"* – írta Antics István

Az 1956-os forradalom szellemiségének ápolásáért az iskola az 56-os Szövetségtől az emlékeztető lyukas zászlót és oklevelet kapott 2014-ben.

Közéleti tevékenysége

A város önkormányzat, civil szervezetek felkérésére több alkalommal volt ünnepségek szónoka. Például az 1848-as forradalom 150. évfordulóján a városi ünnepségen, a Hősök napi megemlékezésen 2004. május 30-án és 2010. május 28-án, az 56-os emlékműnél 2005. október 23-án, a vértanúkra való emlékezésen a Fehértói temetőben 2012. október 6-án.

Tagja több szakmai szervezetnek, például a Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Tehetségsegítő Tanácsnak. Megyei pedagógiai napok rendezvényein rendszeresen előadásokat tart.

Elismerések, díjak a harmincéves pedagógus pályáján:

Jászberény város Zirzen Janka-díja, 2014
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei pedagógiai díj, 2017
a Magyar Arany Érdemkereszt Polgári Tagozata, 2021

Utószó

Antics István a harmadik igazgatói ciklusban vezeti az iskolát, már igen sokat tett a 250 éves intézményért, de várnak még rá feladatok.

Kívánom azonban, hogy legyen ideje a legnagyobb hobbijára, a történelem- tudományra.

A sorozat zárása

Utolsóként három igazgatóról írtam, akik más-más körülmények között munkásságukkal az öreg, de megújulni akaró iskola és a benne okosodó diákok érdekeit szolgálták, szolgálják. A 32 igazgató együttes tevékenységének eredménye, hogy ma is áll az épület és benne tartalmas élet folyik. A Lehel Vezér Gimnázium igazgatóiról szóló sorozatomat befejezem, bízva abban, hogy még sok fiatal szerez itt bizonyítványt arról, hogy megérett, s sokszor hangzik el, hogy leheles voltam.

Források

A Lehel Vezér Gimnázium Évkönyvei, Krónikái – 1992, 1996, 2002, 2007, 2012, 2017
Buschmann Éva: Így tovább, weiter so!- Interjúk Nagy Andrással, Bernhardt Andrással, Szabó Tamással, Bátonyi Attilával, Egervölgyi Józseffel, In: Jászsági Évkönyv 2013, Kitekintés

Nagy Andrástól, Antics Istvántól kapott dokumentumok.
Pedagógusok Lapja,1988-12-16 / 23-24. szám: Bálint Sándor: Egy háziünnepség kapcsán
Akik eljutottak a béke szigetére
Szántai Tibor: Nagykanizsáról indult és Szegeden át ért révbe Jászberényben, Berénycafé 2021. június 6.
ttp://www.jaszinfo.gportal.hu/gindex.php?pg=29223010&nid=5327316

Csörgő Terézia
nyugdíjas biológia-kémia szakos tanár

A Jászkun Redemptio emlékünnepe

A jászok és a kunok már 1989 óta megemlékeznek történelmük egyik legnagyobb eseményéről, a Jászkun Redemptióról, de 2014-től ez az ünnep még nagyobb hangsúllyal van jelen életükben. Ugyanis 2014. február 4-én a magyar országgyűlés történelmi emléknappá nyilvánította május 6-át, a redemptiós diploma aláírásának napját. Ettől kezdve minden évben ezen a napon Szolnokon, a megyeszékhelyen és Jászberényben, a Jászkun Hármas Kerület egykori székvárosában gyűlnek össze a Jászság és a két Kunság képviselői és emlékeznek meg az önmegváltásról.

Vonulás a megyeházára

A pandémia miatti kényszerű kétéves kihagyás után, ebben az évben végre ismét sor kerülhetett a megemlékezésre, amelyet a hagyományokhoz híven május 6-án Szolnokon és Jászberényben tartottak. Az ünnepnap délelőttjén Szolnokon a református templomban ökomenikus istentisztelettel kezdődött a megemlékezés, majd a megyeházán folytatódott, ahol a jász- és kunkapitányok ünnepélyesen bekísérték a történelmi zászlókat, majd a Jász Himnusz *(Gosztonyi Dóra)* és a Kun Miatyánk *(Fürjesné Barta Ágnes)* elhangzása után *Hubai Imre*, a JNSZ Megyei Közgyűlés elnöke és *Borbás Ferenc* emeritus jászkun főkapitány mondott köszöntőt. Az ünnepségen első alkalommal adták át a **Jászkunságért** elnöki elismerő okleveleket, amelyet *Balla György országgyűlési képviselő, dr. Barancsi Ágnes, a mezőtúri Kamra helyi termékbolt ötletgazdája és megvalósítója, dr. Bartha Júlia etnográfus, keletkutató, Borbás Ferenc emeritus jászkun főkapitány, dr. Fazekas Sándor korábbi vidékfejlesztési és agrárminiszter, Herczeg Zsolt országgyűlési képviselő, dr. Kállai Mária országgyűlési képviselő, Pócs János országgyűlési képviselő, Szalay Ferenc, Szolnok város polgármestere és a Tisza Táncegyüttes vehetett át.* Az ünnepségen közreműködött a Jászság Népi Együttes.

A szolnoki emlékezés a megyeháza előtti esti gyertyagyújtással fejeződött be.

A megemlékezés délután Jászberényben koszorúzással folytatódott a Jászkun redemptiós emlékoszlopnál és a Jász-emlékműnél. Ezt követően a Lehel Film-Színházba vonultak a résztvevők. A Jász Himnusz a Jászsági Hagyományőrző Egylet, a Kun Miatyánk pedig Pócz István tolmácsolásában hangzott el. Ünnepi köszöntőt mondott *Budai Lóránt* Jászberény város polgármestere, *Pócs János*, a Jászság országgyűlési képviselője és *Borbás Ferenc* emeritus jászkun főkapitány. *Dr. Örsi Julianna* társadalomkutató *A redemptio szerepe a nemzeti tudat erősítésében* címmel tartotta meg ünnepi előadását, majd sor került *A Jászkunság hagyományőrzéséért* díjak átadására, amelyet ez alkalommal a Jászkun Kapitányok Tanácsa *Bolla János* emeritus jászkapitánynak, *dr. Rosta Szabolcs* múzeumigazgatónak és *Karácsony Sándor* filmrendező-operatőrnek ítélt oda. Az emlékünnepség Karácsony Sándor: *A kunok hazája* című filmjének levetítésével zárult.

Iris

A jász- és kunkapitányok bekísérik a történelmi zászlókat a díszterembe

KÉPES RIPORT
A JÁSZKUN REDEMPTIO JÁSZBERÉNYI ÜNNEPSÉGÉRŐL

Jászkapitányok koszorúznak a Jászkun redemptiós emlékoszlopnál

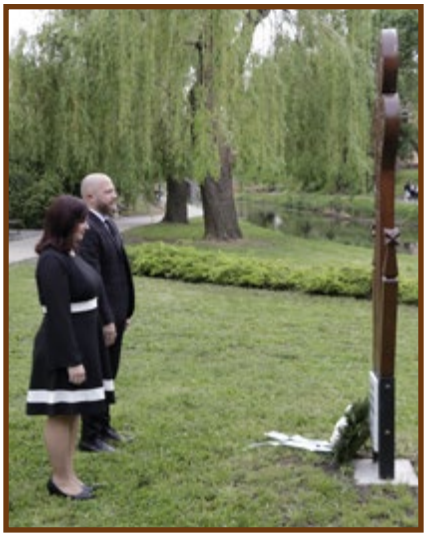

Budai Lóránt polgármester és Baloghné dr. Seres Krisztina jegyző asszony

Baloghné dr. Seres Krisztina jegyző asszony, Budai Lóránt polgármester és dr. Szendi Szabolcs aljegyző koszorúzik a Jász-emlékműnél

Jászkun redemptiós emlékoszlop

Nemes József regnáló jászkapitány és felesége koszorúzik

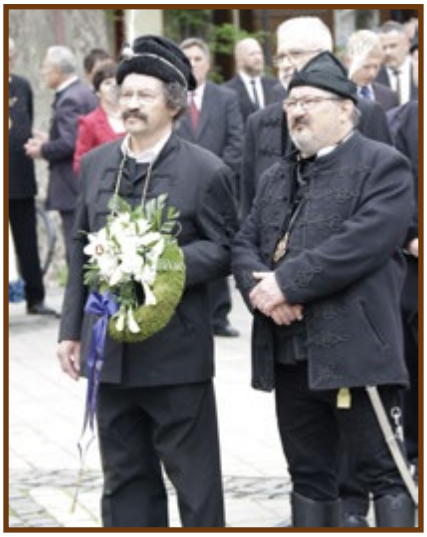

Győrfi Sándor jászkun főkapitány és Győrfi Lajos nagykunkapitány

BUGYI GÁBOR FOTÓIVAL

Pócs János, a Jászság országgyűlési képviselője

Balról jobbra - Borbás Ferenc emeritus jászkun főkapitány, Győrfi Sándor jászkun főkapitány, Pócs János országgyűlési képviselő, Nemes József jászkapitány, Győrfi Lajos nagykunkapitány, Varga Ferenc kiskunkapitány

Borbás Ferenc emeritus jászkun főkapitány

A Jászsági Hagyományőrző Egylet az ünnepségen

A koszorúkkal borított Jász-emlékmű

A kiskunkapitányok és a jászsági hagyományőrzők

A JÁSZKUNSÁG HAGYOMÁNYŐRZÉSÉÉRT DÍJASOK

Bolla János emeritus jászkapitány

Bolla János 1943. november 1-jén született Jászapátin. Jásziványban, Jászberényben és Budapesten járt iskolába. Agrármérnöki, majd agrárgazdasági szakmérnökként végzett 1972-ben, illetve 1976-ban.

Az életét meghatározta a föld, és a hagyományos paraszti munka szeretete. Aktív évei alatt mindvégig a mezőgazdaságban dolgozott különböző vezetői munkakörökben Jásziványon, Jászapátin és Jászberényben.

Bolla János kezdettől fogva meghatározó szerepet játszott a Jászság lovas hagyományainak feleleventésében és ápolásában. 1991-ben – az országban elsők között – megalapította a Jász Lovas Bandériumot, amelynek mind a mai napig hagyományőrző huszár őrnagya. Elsőként rendezett csata-rekonstrukciót és készített lovas karuszelt. Kezdettől fogva tagja a Budapesten működő Magyar Huszár- és Lovas Hagyományőrző Társaság elnökségének.

A lovas hagyományok mellett Bolla János másik szívügye, a város- és természetvédelem. Alapító tagja, majd 1991-től elnöke a jászberényi Városvédő és Szépítő Egyesületnek.

Bolla János évek óta aktív résztvevője és segítője a különböző hagyományőrző programoknak, s támogatója a Jász Múzeum rendezvényeinek. Alapító tagja az 1994-ben létrejött Jász Múzeumért Kulturális Alapítványnak és a 2008-ban megalakult Jászsági Hagyományőrző Egyletnek.

Nagyon szeret énekelni. 2004 óta énekel a Jászberényi Kossuth Népdalkörben, de aktív tagja a Lehel Vezér Gimnázium Férfikarának is. Énekes közreműködője volt a Jász Múzeumért Alapítvány által 1998-ban kiadott *A jászsági zölderdőbe...* és a 2020-ban megjelentetett *Ha bemegyek a Lehel Szállodába...*című dupla jászsági népzenei CD-nek.

Nagy megtiszteltetés volt számára, amikor 2012-ben Jászfelsőszentgyörgyön, 2013-ban pedig Jászberényben – ahol több mint negyven éve él családjával – hagyományőrző jászkapitánynak választották.

Fáradhatatlanul és nagy elkötelezettséggel dolgozik a hagyományőrzésben feleségével együtt. Komoly szerepük van az újjászületett jász viselet és hímzés népszerűsítésében, valamint a régi jászsági szokások fiatal korosztállyal való megismertetésében.

Balról jobbra - Karácsony Sándor rendező-operatőr, dr. Rosta Szabolcs múzeumigazgató, Győrfi Sándor jászkun főkapitány, Bolla János emeritus jászkapitány

Hagyományőrző és városvédő munkáját 1996-ban Gróf Apponyi Albert-emlékplakettel, 1999-ben Podmaniczky-díjjal ismerték el, 2012. január 22-én pedig a Magyar Kultúra Lovagja címmel tüntették ki. Hamarosan újabb elismerés érte, amikor 2014-ben megkapta a *Jásziványért díj*at, 2015-ben a *Pro Urbe Jászberény kitüntetés*t, 2022-ben pedig *Jászberény Város Díszpolgára* címmel tisztelték meg.

Dr. Rosta Szabolcs múzeumigazgató

Rosta Szabolcs 2002-től, pályája kezdetétől Bács-Kiskun megyében dolgozik régészként. A Szegedi Egyetemen régészet és történelem szakon szerzett diplomát. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történettudományok Doktori Iskolájában 2015-ben szerzett PhD fokozatot.

2007 és 2010 között a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeum, 2010-től 2013-ig a Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Szervezet igazgatója volt. 2013-tól a megyei hatókörű Kecskeméti Katona József Múzeum igazgatói tisztét látja el.

Az Ásatási Bizottság tagja, a régészeti muzeológia szakági felügyelője.

Kecskeméten és szülővárosában, Kiskunfélegyházán is vállal társadalmi megbízatásokat.

Kutatási területe a középkori régészet, érdeklődése főként a középkori templomos lelőhelyek felkutatására és feltárására irányul.

Több ásatást végzett Bács-Kiskun megyében: Solton, Kiskunhalason, Szankon, Bugacon, Kalocsán, Apostagon, Kiskunfélegyházán, Szentkirályon, Kecskeméten... Egy gótikus templom feltárásával vett részt a Solt-Tételhegy régészeti projekt munkálataiban.

2007-ben a Magyar Meroé Expedíció tagjaként Szudánban egy Nílus-menti középkori város központjában folytatott feltárásokat.

A beruházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárásokon és leletmentéseken kívül Kiskunfélegyháza-Templomhalom középkori templom és temető tervásatása és az épületmaradványok helyszíni bemutatása is a nevéhez fűződik.

Eddigi legjelentősebb tervásatása Bugac-Felsőmonostoron egy évtizede folyik. Az Árpád-kori bencés kolostor feltárása a jelentős régészeti, építészettörténeti eredményeken túlmenően új megvilágításba helyezte az Árpád-kori, különösen az

alföldi településrendszerről eddig alkotott képet, ugyanis egy eddig ismeretlen, jelentős Árpád-kori regionális központot sikerült napvilágra hozni.

Bács-Kiskun megyében végzett régészeti topográfiai kutatásaival Dr. Rosta Szabolcs több évtizedes hiányt pótolt. Tudományos szervező tevékenységének köszönhető két jelentős konferencia, amelyek anyaga kiadvány formában is megjelent. Még kiskunfélegyházi múzeumigazgatóként rendezte meg 2008-ban a Kun-Kép című konferenciát a kun régészeti emlékanyag kutatói számára.

Dr. Rosta Szabolcs jelentős eredményekkel járult hozzá a tatárjárással kapcsolatos régészeti ismereteinkhez. 2017-ben fejezte be Szank-Kápolnahely ásatását, ahol a templom-helyet körülvevő kettős körárok egy olyan védmű, paliszád maradványa, amelyet a helyi lakosok építettek a környéken pusztító tatárok ellen.

Szankon 2019-ben Rosta Szabolcs tervei alapján Kiskun Emlékhely létesült, amely a kunok magyarországi megtelepedésének és jelenlétének állít emléket. A létesítmény a legmodernebb kiállításrendezési módszerekkel és igényes technikai megoldásokkal készült, hiteles történeti, régészeti és néprajzi ismereteket közvetít a látogatóknak, és arról tanúskodik, hogy megálmodója és alkotója a muzeológiának ezt a területét is a legmagasabb szinten műveli.

Karácsony Sándor rendező-operatőr

Karácsony Sándor 1975. február 4-én született Berettyóújfaluban. Az általános és a középiskolát is ott végezte.

Az érettségi vizsgák előtt, egy havas téli nap különleges fényviszonyainak hatására érezte meg, hogy az élete a képalkotásról fog szólni. Budapesten 1996-ban a Teleschola Televíziós Iskola rendező-operatőri szakát elvégezve a Magyar Televízió Debreceni Körzeti stúdiójába került. Híradós operatőrként négy éven keresztül az év minden napján, napi több tudósítással mutatta be kollégáival három megye életét.

Egy televíziós újságíró világképe ennyi témától és feladattól nagyot tud fejlődni…. ha eleve híradóval kezdi a pályáját, azt is a ranglétra legaljáról….

2000-ben ez a híradós világ befejeződött, következett Budapest, a Magyar Televízió Szabadság téri székháza, ahol az akkori műsorok nagy részében operatőrként dolgozhatott. A regionális híradók, az MTV egész országot érintő műsorai, majd a Távol-Kelet országainak bejárása után szabadúszó filmgyártásba kezdett. Végig járta a Dunát a forrástól a Fekete-tengerig, filmezte Magyarország minden megyéjében a helyi védett természeti értékeket, majd több éven keresztül a Vértesi Natúr Park krónikáját. Olyan településekről készíthetett a Vértesben dokumentumfilmeket, ahol előttük a mozgókép megszületése óta egyetlen egy stáb sem járt. Ezt követte a Kiskunsági Nemzeti Park, ahol Apajpusztán a Szomor Gazdaság életét, természeti értékeit mutatták be.

Mindezek a tapasztalatok megalapozták a Kunok hazája című dokumentumfilm elkészítést 2018-ban. Ez a film már mutatja, hogy az alkotó néprajzi tájegységekben gondolkodik. Kiskunok-nagykunok 21. századi életét felkutatva mutatja be azokat az értékeket, amelyeket az itt élő kun származású emberek az elmúlt 20 éveben újból életre keltettek.

A „Kunok hazája" című film a két Kunságban élő emberek sikere. Nélkülük csak álmodoznának a filmkészítők, hogy milyen jó lenne még egy igazi pásztorral találkozni a pusztában… ez egy klasszikus példa, de utal arra, hogy mindezt már tényleg csak kutatva lehet megtalálni. Ezért Karácsony Sándor fő célja létrehozni egy filmarchívumot, amelyet Magyarország Digitális krónikái címmel 3 éve már megtervezett. Mindez a Nagy Magyarország Néprajzi Tájegységeinek Természeti Kultúrtörténeti archívumát jelenti. Egy olyan archívum, amelynek főbb témái biztosítanák a későbbi korokban, hogy mozi minőségben tudják visszanézni az itt élő emberek életét, kultúráját. Olyan emberek életét, akik e felgyorsult világunkban mégis a gyökerekbe kapaszkodnak, hogy megtudják élni hagyományukat.

A redempció szerepe a nemzeti tudat erősítésében

A jászkun történelemben mindig jelen volt a jogfolytonosság megőrzésének védelme. Ez pedig azt jelentette, hogy a Magyarországra való beköltözéskor (1239–1241) IV. Béla király és Kötöny vezér közötti egyezség értelmében a beköltöző keleti népek (kun és jász) letelepedhetnek a Kárpát medencében és a nemesi kiváltsághoz hasonló jogi státuszt kapnak, azaz megtarthatják önállóságukat és szabadságukat. Cserében azonban a király oldalán mindenkor kötelesek részt venni a haza védelmében. A nemzetségi alapon működő középkori kun és jász települések lakóinak életében így a középkorban, és később is, fontos szerepet játszott a fegyveres szolgálat. A nyögérek, ahogy akkor nevezték őket, a keleti lovas harcmodorban harcoltak. Így vezette sikerrel lovas csapatát az Amerikai Függetlenségi háborúban a karcagi Kovács Mihály is. 1800-ban megalakult az önálló Nádor huszárezred. A lovas katonáskodás mindig büszkeséget jelentett a jászoknak és kunoknak később is. Történelmi örökségünk egyik eleme tehát innen ered. Erre támaszkodhattak a rendszerváltás után, 1991-től a civil lovas csapatok létrehozói Jászkunság-szerte (Jász Lovas Bandérium 1991, Kiskun Lovas Bandérium 1995, Nagykun Lovas Bandérium 2001).

Dr. Örsi Julianna társadalomkutató
Fotó: Bugyi Gábor

A jászkun öntudat — amely része a magyar nemzettudatnak —, amely

ugyancsak lokális jellegzetesség kialakulása, pontosabban megerősödése, olyan történelmi helyzetben erősödött fel, ami már-már a népcsoport teljes asszimilálódását jelentette volna. Ez a török elleni küzdelmet, a lakosság menekülését, a középkori falvak megszűnését és a terület önállóságának elvesztését jelentette. E vészhelyzet felismerése vezette a jász és kun települések vezetőit az összefogásra a 18. század első felében, amely 1745-ben sikerrel járt. Az 1702-ben elvesztett jászkun önállóságot négy évtizedes tárgyalások sorozatával, — amelyet a felkészült vezetőik és maguk a települések, a kerületi közgyűlések folytattak az állam intézményeivel, a kamarával és magával az uralkodóval — sikerre vezettek. Mindezt a lakosság is akarta, hiszen az önállóság és a szabadság területhez kötődő volt, azaz mindenkire vonatkozott, aki a Jászkunságban lakott.

Ennek az alkunak azonban ára volt. Mivel a török elleni felszabadító harcot a Bécsi Udvar fegyverrel felszabadított területnek tekintette, így ezért váltság-díjat szabott ki a Hármas Kerülethez tartozó településekre. Ez az egész Jászkunságra 567 ezer 900 rénes forint (Jászság: 227.750 Ft, Nagykunság 155.500 Ft, Kiskunság 185.150 Ft) és a nádor javadalmazását és is tartalmazta, valamint 1.000 lovas katona kiállítását. (A nádor volt a mindenkor a jászkunok legfőbb méltósága. Ő képviselte e népcsoportot az országgyűlésben 1791-ig stb.) Az uralkodó által előírt feltételek számos szabályt tartalmaztak, amit el kellett fogadni. Ezek a rendelkezések Mária Terézia privilégiális levelében, illetve a Királyi Regulációban vannak lefektetve. Ehhez belső szabályokat is ki kellett dolgozni és betartatni. Ez az egész a „redempció" (önmegváltás vagy visszaváltás) és annak megvalósítási folyamata. Ennek leglényegesebb eleme, hogy az önállóság és szabadság visszaszerzéséhez anyagilag is hozzá kellett járulni a közösségeknek. Mindez csak egyéni pénzügyi hozzájárulással valósulhatott meg, amiért cserébe szántóföldet kaptak a családok a „redempciós-kulcs" arányában. Ettől kezdve beszélhetünk a Jászkunságban földmagántulajdonról, amely a polgárosodás kezdetét jelentette. A Jászkunság történelmi fejlődésében tehát ez a feudalizmusból a kapitalizmusba való átlépés első lépcsőfoka, amely mintegy évszázaddal megelőzte az országos parasztpolgári fejlődést. A redempció történelmi jelentősége tehát ez. Természetesen ezzel vele járt a helyi társadalom átrendeződése, de a tény előremutató volt és meghatározó a következő évszázadokra. Ezért lett a helyi tudatnak is szerves része.

A 18. század második felében a redempció gyakorlati megvalósítása folyt, majd a felvilágosodás és a 19. századi reformkori folyamat éreztette hatását. Így lett a lokális tudat része a nemzeti tudatnak. Majd a század utolsó negyedében lezajlott a közigazgatási reform, amely igyekezett a partikuláris jogokat felszámolni, így szűnt meg az önálló Hármas Kerület és így tagozódott be az országos vármegyerendszerbe. A jászkun tudatban azonban megmaradt a kettős tudat mindmáig: jász és kun, illetve magyar tudat. Ennek ismeretében lehet megérteni, miért ünnepelték a jászkunok 1845-ben a jászkun redempció 100 éves évfordulóját és József nádor 50 éves uralkodását együtt, vagy 2000-ben a millecentenáris évfordulón miért állítottak szobrokat a kun történelem szimbólumaiként jászkun elődeik emlékére (Karcag, Túrkeve, Kiskunlacháza, Ópusztaszer stb.).

A történelem folyamán a rendszerváltások idején újabb és újabb politikai nézetek váltak uralkodóvá. Így történt ez a 20. században is. A közösség tudatában azonban megmaradtak a hagyomány szerves elemei. Így történhetett ez a 20. század végén is. Ennek feleleventése valósult meg 1995-ben, a redempció 250. évfordulóján. Ötletgazdaként én indítványoztam az ünnepség megrendezését és terjesztettem elő a múzeumigazgatókból álló frissen megalakult Jászkun Történelmi Emlékbizottságnak (tagjai: dr. Bathó Edit, Bánkiné dr. Molnár Erzsébet, dr. Bellon Tibor, dr. Fazekas István, dr. Örsi Julianna, Szakál Aurél), amely elfogadván a javaslatot tovább vitte a települési önkormányzatokhoz. (Megjegyzem, hogy pozitív volt a települések polgármesterei hozzáállása, támogatása). 31 település közös összefogásával így jött létre egy egész évet betöltő redempciós emlékezés programsorozat, amelyben volt zászlóbontás Túrkevén, nyitó rendezvény Kiskunhalason, jász világtalálkozó Jászberényben, zárókonferencia Karcagon. Kétféle történelmi kiállítás vándorolt a településeken, voltak kulturális műsorok, ismeretterjesztő előadások, pályázatok, vetélkedők. A projekt sikerét mutatta, hogy a városvezetők, a lakosság, kulturális intézmények, iskolák a programban egyaránt részt vettek. A civil szervezetek megújulásában is nagy szerepe volt ezeknek az eseményeknek. Kiadtuk a Redemptio albumot és a A Jászkunság összefogása című konferencia kötetet. Ekkor jelent meg először a Redemptio újság, amely azóta is a Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány jászkunsági honismereti lapja. Születtek újságcikkek, történt utcanév-változtatás, ismert hívószóvá vált a redempció. Újabb és újabb jászkun bandériumok alakultak, majd megalapították az újkori Jászkun Kapitányi Tanácsot 2011-ben, amely protokoll szabályzatának kidolgozásában részt vett dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója, Bánkiné dr. Molnár Erzsébet és Mészáros Márta, a Kiskun Múzeum igazgatói és dr. Bartha Júlia karcagi néprajzkutató. A Jászkun Kapitányi Tanács tagja lett minden kapitány, majd választottak kerületi kapitányokat és főkapitányokat is. Szakértőként bevonták a Jászkunságban a hagyományőrzésért tevékenykedő muzeológusokat. A Kapitányi Tanács változó helyszínekkel ülésezik. Rendszeresen tájékoztatják egymást a rendezvényekről döntenek a Jászkunság Hagyományőrzéséért-díj odaítélésében. Tisztségüket feladatvállalással is megerősítik. Megjelenésük alkalmával párjukkal együtt a magyar és a jászkun viseletet népszerűsítik. A redempció és a jászkun történelmi múlt népszerűsítésének gyakorlati megvalósítása ma már ezen lovasbandériumok és a Jászkun Kapitányi Tanács révén a 21. században a középgeneráció kezébe került. 2014-ben jászberényi kezdeményezésre az országgyűlés elébe került a redempció napjának elismertetése. Ennek ereményeként a redempció napját (május 6.) a magyar országgyűlés történelmi emléknappá nyilvánította, amit napjainkban is megünneplünk.

Fontos lenne, hogy az iskolai oktatásba is bekerüljenek a helytörténeti ismeretek, mint a nemzeti tudat, lokális tudat építésének fontos elemei. Jó kezdeményezésnek, illetve követendő gyakorlatnak tartom, hogy a jászberényi iskolákban ez a nap tanítás nélküli munkanap, amikor helytörténeti programokat szerveznek a diákok számára.) Mindez hozzátartozik a Vidék-Magyarország fenntartható fejlődéséhez.

Dr. Örsi Julianna társadalomkutató

Különös gyöngysor a Kiskunságból

A gyöngy ékszer. A gyöngyök összefűzve gyöngysort alkotnak. Vannak emberek, kiket érdemeik, hírnevük alapján gyöngyszemeknek nevezhetünk. Egy különleges embergyöngysort állított össze a sors itt a Kiskunságon. Érdekes, értékes emberek formabontó történetei fonódtak egymásba.

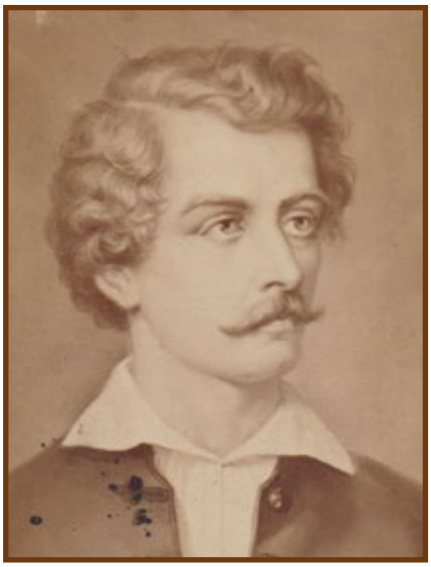

Petőfi Sánodor, 1882

Ki gondolná, hogy Petőfi, Prielle Kornélia, Rozsnyay Kálmán, Dapsy Gizella, Dapsy Béla, Dapsy Viola élettörténete itt a kiskunok földjén érintkezik egymással.

Nézzük hát ezen különös találkozásokat.

Prielle Kornélia

Petőfi Sándor – Szabadszálláson olyan ember nem lakik, aki ne vallaná, hogy a költő itt született az ő városukban. Annyi bizonyos, hogy 1819 és 1841 között Petrovits Istvánnak és Hrúz Máriának itt volt az otthona, birtoka, míg az 1838-as nagy árvíz el

Egressi Gábor, 1858

nem sodorta a házukat. Ez az anyagi összeomlásuk legfőbb okozója volt.

1846-ban Erdődön Petőfihez nem adta feleségül lányát Szendrey Ignác, egy év haladékot parancsolt Júliának és Sándornak. A költő dúlva-fúlva indult vissza Pestre, de Debrecenben nem mulasztotta el, hogy be ne kukkantson a színházba, ahol éppen előadást tartottak.

A színpadon éppen az ünnepelt, gyönyörű 20 éves Prielle Kornélia szerepelt. Mikor meglátta Petőfit a terembe lépni, abbahagyta szerepét, és elénekelte a költő szép költeményét a *„Virágnak megtiltani nem lehet”* – kezdetű szerelmes dalt. Petőfi sebeire gyógyír volt e kedves figyelmesség, hálából azonnal megkérte Kornélia kezét, aki igent mondott. Nagy ünnepség vette kezdetét a színészek között.

Prielle Kornélia még 1845-ben ismerkedett meg Egressy Gábor estéjén Petőfivel, de akkor még nem lobbant a szikra kettőjük között. Az ünnepelt költő feleségül kérte az ünnepelt színésznőt ott Debrecenben. Kitervelték az azonnali haladék nélküli egybekelést, de a református lelkész, Könyves Tóth Mihály, és a katolikus atya is elutasította a szabálytalan esketést. Petőfi roppant dühös volt az újabb kudarc hallatán, csúnyákat is mondott. De azért még azon éjjel szerenádot adott a helyi cigányzenészek segítségével Kornélia ablaka alatt. Reggel Kornélia a társulattal Kolozsvár felé, Sándor pedig Pest felé vette az útját.

A költőnek voltak prófétikus látomásai bőven, de arra nem gondolt, hogy hatvan esztendővel később nem ő fog nyugodni a szabadszállási temetőkertben, hanem éppen Prielle Kornélia.

Kornélia életét sem lehet hétköznapinak nevezni. Máramarosszigeten született 1826-ban. Korán árvaságra jutott, de hamar kivirágzott színészi talentuma is. A Petőfi epizód után, 21 esztendős korában feleségül ment a kor bonvivánjához, legszebb férfi-

Szerdahelyi Kálmán

színészéhez, Szerdahelyi Kálmánhoz. Egy esztendő elmúltával a férjecske komiszsága miatt elváltak. Hamarosan megint kérő érkezett Hidassy Elek honvédtiszt személyében, de 1854-ben megint válás lett a vége. 1864-ben ismét feltűnt az örök szerelem, vagyis Szerdahelyi Kálmán, akit aztán haláláig szeretett Kornélia. Akkor gyűszűjébe a következő szöveget vésték: *„Tizenhat év háború után örök fény.”* Az „örök fény” 1872-ben kihunyt. Szerdahelyi szívbetegsége következtében elhunyt.

Kornélia egész életét dicsfény övezte a színészi pályán. 1881-ben ő kapta meg először a „Nemzeti Színház Örökös Tagja” címet. Még életében felavatták szobrát a Nemzeti Színház előcsarnokában.

1905-ben 80 esztendős korában betegsége miatt búcsút intett a rivaldafénynek, visszavonult.

Meglepetésére karácsonykor tiszteletét tette nála egy harmincéves csinos fiatalember – és megkérte Kornélia kezét! Az 50 esztendővel fiatalabb szabadszállási Rozsnyay Kálmán feleségül vette az idős hölgyet. Abbáziába utaztak, az arisztokrácia divatos üdülőhelyére. Egy rosszmájú korabeli újságíró

azzal élcelődött, hogy vajon nászútnak szánják-e ezen üdülést vagy gyógykezelésnek.

Kornélia két hónapos házasság után, 1906. február 25-én meghalt. A Nemzeti Színházban ravatalozták fel, az Operaház énekesei búcsúztatták. Sokezer színházrajongó kísérte a fekete gyászkocsit a Keleti pályaudvarra. Szabadszálláson helyezték örök nyugalomra. Síremlékének elkészítésére 1964-ig késedelmeskedett Szabadszállás városa.

Rozsnyay Kálmán életútja, ha lehet, hát még cifrábbra sikerült. Festőművész szeretett volna lenni, Munkácsy Mihály tanácsára mintarajziskolába iratkozott be. Kiderült, hogy ő bizony színvakságban szenved.

Rákosi Szidi színitanodájában színészetet tanult. Aradon mégis az „Alföld" című lap segédszerkesztője lett. Színikritikákat, cikkeket írt.

Az ő nyugtalan lelke nem volt elégedett sablonos karrierjével: összecsomagolt, és meg sem állt Londonig. De ottani tervezett nagy kiugrása is késedelmeskedett, akadozott. Gondolt egy merészet, egy formabontót. Felkereste a zseniális író, botrányhős, extravagáns, nyíltan bevállalt biszexuális mivoltát kirakatba kitevő, de már nagybeteg Oscar Wilde-ot. A csinos fiatalember barátja, pártfogoltja, gondozója lett a befolyásos angol írónak. Wilde halála után Rozsnyai hazatért.

Itthon ismét keresgélte a sikert. Gondolt egy újabb merészet, felkereste a nyolcvanesztendős nagybeteg Prielle Kornéliát, és elnyerte annak kezét. Kornélia negyedszer mondta ki az „igent".

Prielle Kornélia (még Szerdahelyinéként dedikálta), 1904

Két hónapra sűrűsödő házassága nem kis hagyatékot eredményezett a különös ötletekkel megáldott ifjúnak. Prielle Kornélia koporsója így került a Rozsnyayak földjére, a szikes talajú kiskunsági Szabadszállásra.

Rozsnyay Kálmán különös ember volt kétségtelen, de el kell ismerni, hogy Oscar Wilde-al töltött időszakának leírt élményei, valamint Prielle Kornéliával töltött rövid idő alatt szerzett ismeretanyagát megőrizték könyvei.

A harmincéves megözvegyült Rozsnyai aztán megint gondolt egyet, ahogy már megszoktuk. Feleségül kérte, és kapta az ifjú, gyönyörű és ünnepelt költőhölgyet, ki NIL álnév alatt publikálta írásait.

Dapsy Gizella volt a hivatalos neve az új arának, aki verseket írt, orosz verseket fordított.

1883-ban Losoncon született a felvidéki híres neves ősi Dapsai - Dapsy – családban. Elődei között jó képességű politikusokat, gazdákat, irodalmárokat találunk. Gömör megye „legrégibb adományos" nemes család tagja volt. Zsigmond király, majd Hunyadi Mátyás iratai között találjuk az ősök neveit. Alsószuha nevű községben a református templom első két padsorának használata a tekintélyes, népes Dapsy család részére biztosított helyként van fenntartva.

Dapsy Gizella Fülöpszálláson gyakorta megfordult, hiszen testvére, Béla a református templomban kántori szolgálatot teljesített. Gizella 1902-től Szeghalmon óvónőként dolgozott, közben Puskin és Dosztojevszkij műveit fordította magyar nyelvre.

Rozsnyai Kálmánnal jó házasságban éltek. Irodalmi társaságuk skálája a legjelentősebb írókig terjedt. Verőcei közös otthonukban aktív irodalmi életet éltek, könyveik jelentek meg, találkozókat szerveztek. Gizella 1940-ben halt meg.

Fülöpszálláson Béla leánya, unokahúga, Dapsy Viola Sántha Istvánné gyászolta Dapsy Gizellát. A nagyszerű pedagógus, Viola néni 1958-tól 1962-ig osztályfőnököm volt, sokat mesélt a nagynénjéről az érdeklődő diákoknak. Én is ezek közé tartoztam.

Nos, így lettem a Kiskunságot érintő embergyöngyökből fűzött kláris összekötő kapcsa.

Források:
Carton, Sydney: Emlékek, Második könyv
(Rozsnyai K.), Budapest: Uránia, 1909
Carton, Sydney: Jegyzetek Oscar Wilde-ról, Budapest, 1911
Carton, Sydney: „Worlds, Worlds, Worlds" (Rozsnyai K.), London, 1900.
Cenner Mihály: Prielle Kornélia (emlékbeszéd és adattár)

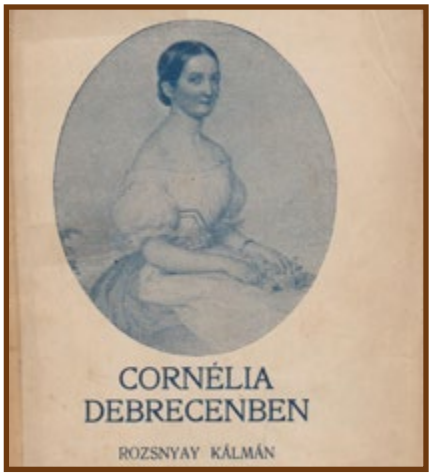

Rozsnyay Kálmán könyve

Budapest: Orsz. Színháztudományi Múzeum, 1957
Cornelia – Ünnepi lap (40 éves jubileumára)
Máramarossziget, 1881. július 9.

Rozsnyay Kálmán és Iscar Wilde, Párizs, 1899

Dapsy Gizella (Nil): Testamentom (Versek 1914-1924)
Budapest: Singer és Wolfner, 1925
Dapsy Vilmos László: Dapsy család története
Budapest: M. Kir. Egyetemi Nyomda, 1931
Magyar színművészek lexikona (szerk.) Schöpflin Aladár
Budapest: Országos Színészegyesület és Nyugdíjintézet
III. kötet
Nagy magyar színészek
Budapest, 1957
Rakodczay Pál: Prielle Kornélia élete és művészete
Budapest, 1891. (50 éves színipályája

emlékéül)
Rozsnyai Kálmán: Cornélia Debrecenben
Szeghalom, 1923
Rozsnyai Kálmán: Öregdiák elő emlékei
Budapest: Szépmíves Műhely kiadása, 1943

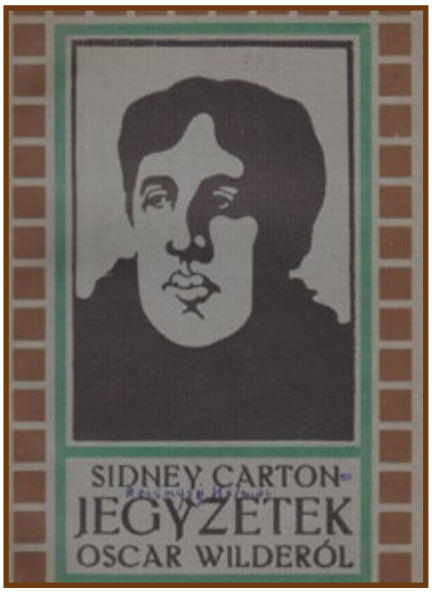

Sidney Carton (Rozsnyay Kálmán) Jegyzetek Oscar Wilderól

Szinnyei: Magyar írók XI. kötet
Budapest, 1906
Tóth Sándor: Emlékezzünk Prielle Kornélia színésznőre
Szabadszállás: Polgármesteri Hírmondó, 2006. január
Wilde, Oscar: Vera, a nihilista lány (dráma)

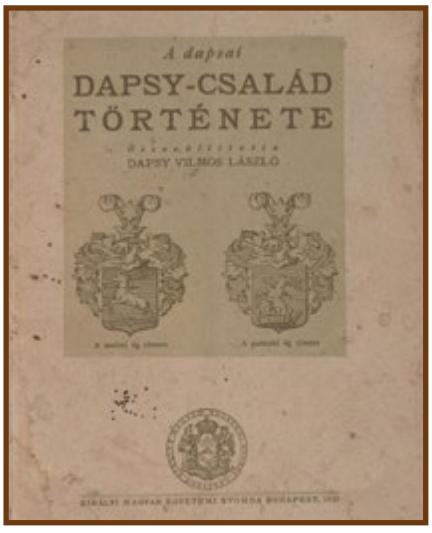

A dapsai Dapsy család története, 1931

Fordította: Rozsnyai Kálmán
Békéscsaba: Tevan Kiadás, 1911.
(Gizimnek ajánlom: Szeghalom, 1910. V. 26.)

Nil (Dapsy Gizella) Testamentom, 1925

Fülöpszállási Székely Gábor helytörténeti kutató

30 éves az Ágóiak Baráti Egyesülete

Az Ágóiak Baráti Egyesülete április 23-án (szombaton) az ágói művelődési házban ünnepi közgyűlés keretében emlékezett meg fennállásának 30 éves évfordulójáról. A jubileumi megemlékezés dr. Dobos László, a Jászok Egyesülete elnöke és Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója köszöntőjével kezdődött, majd Mozsár Lászlóné polgármester asszony, az ÁBE titkára által megírt összefoglalóval Dobosné Tari Mária elnök asszony idézte fel a civil közösség eredményes harminc esztendejét. Ezt követően Kovácsné Lajos Krisztina somogyi népdalokkal örvendeztette meg a vendégsereget. Ezután a jászsági honismereti szakkörök képviselői köszöntötték a jubiláló közösséget, majd ünnepi ebéddel és baráti beszélgetéssel zárult a rendezvény.

A továbbiakban közzé tesszük Mozsár Lászlóné polgármester asszony elhangzott összefoglalóját:

„Jászágó a Jászság egyik legészakibb, a hevesi megyehatáron fekvő kis települése. Az ember jelenlétét bizonyító 5-6 ezer évvel ezelőtti emlékeket is őriz a helytörténeti gyűjteménye. A 13. században az európai népvándorlás utolsó hullámaként érkező jászok, philiszteusok találtak otthonra a község területén. Gazdag kisvárost alkottak, önigazgatásuk, kapitányuk is volt, mint a többi jász helységnek. 1478. április 3-án kelt Mátyás király oklevele, melyben az *„Ágón lakó philiszteusok részére Zsigmond által 1412-ben kiadott kiváltságlevelét”* megerősíti. A török hódoltság terheit Ágó is szenvedte. A sok szenvedés nem volt elég. A törökök felégették, a térkép ezután pusztaként jelezte helyét. A lakosság zöme Árokszállásra menekült, így története a 17. századtól az Árokszállásába olvadt be. I. Lipót a Jászkun Hármas kerület részeként Ágó pusztát is eladta a Német Lovagrendnek. Mária Terézia 1745. május 6-án kelt kisdiplomája, majd ennek 1751-es törvénybe iktatása lehetővé tette a jászok önmegváltását. A királyi diplomában Ágó puszta is szerepelt, melyért 8 ezer rhénes forintot fizettek. Az első országos népszámláláskor (1780–90) már volt állandó lakosa Ágónak, 1 polgár, és 1 zsellér család 11 fővel szerepelt az összeírásban. 1828-ban az egri egyházmegye 40 lakost mutatott ki. 1855-ben tagosították az árokszállási határt, állandó helyre kerültek a redemptorok földjei, és kialakult az ágói tanyavilág. 1925-ben 500 lakosa volt, és június 21-én felszentelték a kápolnával egybeépített iskolát. 1944-ben 40 házat számláltak, a korábban telepített szőlő kiöregedett, nem telepítettek újat, kertészeti kultúrával próbálkoztak, magtermelési, öntözési kultúrák terjedtek el. A II. világháború itt is szedte áldozatait, nem csak a bevonult katonák között, hanem a lakosság a két átvonuló hadsereg harcaitól is szenvedett.

Dobosné Tari Mária elnök asszony köszönti a vendégeket és a tagságot Fotó: Dobos Gergely

A tanyavilág nehéz esztendei voltak ezek, a családok megfogyatkoztak, sok volt a törvénytelenség, a termelés jelentette volna az életet, de kevés volt az igavonó állat. Várták a földosztást, de csak 72 kh földet tudtak szétosztani. 1950-ben jegyzői kirendeltséget hoztak létre, ebben az évben 388 lakóházat és 1554 személyt tartottak nyilván. 1952. január l-jén önálló közigazgatású, saját tanáccsal rendelkező Jászágót törvényesített a belügyminiszter. A következő évtizedekben eredmények is születtek, majd 1978-ban szerepnélküli településnek ítéltetett Jászágó, és Jászárokszállás székhelyközséghez kötötték a sorsát, s az elöljáróság volt a közigazgatás felelőse. Jászágó község 1990-től újra önálló, és

önkormányzattal rendelkezik. A pártrendszer megszűnésével a településen csak a Hazafias Népfront, és annak különböző csoportjai működtek. A rendszerváltás során ez is megszűnt, és átmenetileg nem volt semmilyen társadalmi szervezet a faluban.

Ekkorra már kialakultak a gyűjtemények: az Iskolatörténeti gyűjtemény és az iskola kápolna, a helytörténeti és néprajzi gyűjtemény.

Irányításukhoz szükséges volt egy civil szervezetre. Mint az Alapító levél is bizonyítja Jászágó község jelenéért és jövőjéért alakult, az alapítók szándéka szerint.

Alapító levél

Mi szülőföldünk szeretetéből indíttatva – mert őseink nekünk építették, emberré válásunk innen gyökerezik, mert folytonos visszajáró gondolatunk a gyermekkor felejthetetlen emlékeire, felelősséget érzünk Jászágó jelenéért és boldog jövőjéért – elhatároztuk, hogy e közösséget szervezeti formában is kifejezzük s létrehozzuk az

Ágóiak Baráti Egyesületét.

Célunk, hogy megmentsük elődeink örökségét, tárgyi és hagyományi emlékeit. Ezekkel megőrizzük magunk és utódaink szellemi gazdagodására. Községünk belső és külső rendjének, szépítési gondját magunkénak is vállaljuk. A működési szabályzatot elfogadjuk.

Jászágó, 1992. március 27.

Az ABE alapító levele

Alapító tagok: Macsi Sándor, Mozsár Ferencné, Paksi Józsefné, Pethes Angéla, Kele Sándor, Kelemen Gyula, Fellner Ferenc, Uhrinyi József, Mozsár Lászlóné, Gál Tibor.

Az 1992. augusztus harmadik szombatjára összehívott közgyűlés elfogadta az alapító levelet, s megalakította az Ágóiak Baráti Egyesületét (röviden: ÁBE), megválasztotta az elnökét és választmányát. Elfogadta az alapítók által meghatározott célokat, hogy feltárják és megmentik elődeik örökségét, tárgyi és szellemi emlékeit. Igyekeznek baráti kapcsolatot létesíteni a környező jász településekkel. Megállapították a szervezeti működési szabályzatukat.

Elindították az ÁBE Hírlevelet, amely negyedévenként jelent meg, szerkesztője Macsi Sándor volt. Elkészült az egyesület logója is.

Az alakulás után összegyűjtötték a II. világháborúban elesettek névsorát, és a parkban lévő emlékmű hátoldalán márványba vésették a neveket.

1992 és 1994 között ásatások folytak a Telek dűlőben Dr. Selmeczi László vezetésével. A középkori templom feltárásából a helytörténeti gyűjteménybe is kerültek emléktárgyak, kövek. Macsi Sanyi bácsinak ez szívügye volt. Az ásatáson dolgozó fiatalok meg is emlékeztek róla, Joó Péter tollából:

„ Dinnyét hozott, cukrot adott, cserébe egy követ kapott,

Ő nem a falusi kántor, az ő neve Macsi Sándor!"

Megalakult az Ágóiak Baráti Egyesületének Budapesti Csoportja is, amelynek vezetője Kele Sándor lett, később Gergely György, majd Verseginé Román Márta.

Tagja volt a Budapesti Csoportnak Jászágó egykori híres szülötte, Dr. Csikós Béla is. Az ún. Pattantyús könyv társszerzője, az OVIT Vállalat műszaki vezérigazgató-helyettese. Több kitüntetése mellett Állami Díjat kapott a 400kV-os villamos távvezeték és alállomás létrehozásáért. Nevéhez öt találmány fűződik, melyek közül a legjelentősebb a nagyfeszültségű FAM-technika és technológia kidolgozása. Tervezése nyomán történt meg Jászágón a Nagyhalom dűlőben a tanyasor villamosítása. 1994. december 7-én hunyt el. Emlékét az iskolatörténeti gyűjtemény őrzi, s 2010-től osztályterem viseli a nevét az általános iskolában.

Feldolgozták az első tanító (igazgató) életútját, Móró Ferenc emlékét márványtábla őrzi az iskola falán.

Hasonló módon jártak el Móró Ferenc igazgató esetében, nevét osztályterem őrzi. Mindkét igazgató jelenleg is élő családtagjaival jó kapcsolatot ápolunk.

Az egyesület támogatásával 1995. január 16-án új művelődési csoport alakult: a Jászágói Népdalkör Szabó Gyuláné vezetésével.

1995-ben „Jászság a Magyar Kultúrában" konferencián meghirdették a tanyai iskolák emlékeinek összegyűjtését, melynek összefogását Macsi Sándorra, az ÁBE elnökére bízták. A könyv kiadását később, azonban Fodor István Ferenc fejezte be.

l996-tól az Ágóiak Baráti Egyesületének olyan komoly programjai alakultak ki az éves találkozókon, hogy a napot az önkormányzat falunappá nyilvánította.

1997-ben készült el a Budapesti Kertészeti Egyetem tanárainak és diákjainak közreműködésével Jászágó egyedi tájértékeinek katasztere, melynek létrejöttét Dr. Dobos László is segítette.

1997-ben sikeres ifjúsági vetélkedőt rendezett az ÁBE a Jászság történetéből, a redemptiós évfordulóra emlékezve.

1997-től az egyesület közhasznú társasággá vált, és ettől az évtől jogosult lett az adózók 1%-os felajánlására.

1999-ben az iskolai nevelést segítve a tanulók körében pályázat keretében a „Vitaminkák"(versenyző csoport) glinco biloba fát ültettek az iskola udvarára a baráti egyesület segítségével, amelyet később az önkormányzat védetté nyilvánított.

2002-ben a baráti egyesület részt vett a település önállóságának ötven éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozat szervezésében. Az Ágóiak Baráti Egyesületének elnöke Jászágó Község Önkormányzatától díszpolgári kitüntetést kapott.

2003 és 2004 között a gödöllői DUFLEX Fotóstúdió fényképezte a települést, az anyagból kiadvány készült, melynek kiadását az egyesület anyagilag is támogatta.

Az Ágóiak Baráti Egyesülete megalakulása óta törekedett egy tájház létrehozására. Először építésre gondoltak, majd 2005-ben arról döntöttek, hogy megvásárolják a háromsejtes, Rákóczi u. 3.sz. alatti parasztházat, amely később tájházként funkcionál majd. Olyan házat szerettek volna, amelyben bemutatható a betelepült lakók egyszerű háza, tanyája. A vásárlás után a berendezése is megtörtént, és az *„Ágói Öregház"* nevet kapta. Az egyesület tagjai először kemencét építtettek, az udvaron létrehozták a korabeli gazdasági épületeket, kukoricagórét, disznóólat, csirkeólat, méhest. A korábbi istállóban pedig a paraszti élethez tartozó tárgyakat mutatják be. A vásárlás 2005 nyarán történt, azóta csak bővül a látnivaló ezen a területen is. 2007-ben volt a hivatalos megnyitója.

A baráti egyesület választmánya elhatározta, hogy igyekszik az iskoláskorú gyermekek érdeklődését is felkelteni a korábban itt élők élete iránt. Először csak a helyi gyermekeknek és szüleiknek szerveztek egy családi hétvégi programot, amely a *„Nagyapáink nyomában"* elnevezést viselte. Megismerkedtek a látogatók a gyűjteményekkel, régi játékokkal, használati tárgyakkal. Lovas kocsi-

val bejárták a települést, sőt kilátogattak a tanyasorra is. Ebédre a *„Nagyanyáink konyhájában”* készült ételeket kapták. Később már más településekről is érkeztek érdeklődők.

Nagyon nagy előkészületet jelentett a 2010-ben rendezett Jász Világtalálkozó szervezése, melyben társrendező volt az Ágóiak Baráti Egyesülete, olyan mértékben, hogy közös pályázatuk is volt, sőt bizonyos műsoroknak önálló rendezője is volt.

2011-ben megrendezésre került a Jász Baráti Egyesületek nyolcadik fóruma, ami igen jól sikerült és a résztvevők megismerkedhettek a településsel, a gyűjteményekkel. Az ünnepség faültetéssel zárult.

2012-ben a Jászágói Négyszállási Iskola emlékhelyének kialakítását befejezte az önkormányzat, és az egyesület tagjai is részt vettek az avató ünnepségen, az ottani búcsúi szentmisén, amelyet Szántó József atya celebrált.

Nagy hangsúlyt kapott az Ágóiak Baráti Egyesülete tagságának a toborzása, hiszen nagyon elöregedett a szervezet, és fiatalítani szerettek volna.

2013-ban Pekár István, a Duna Televízió volt elnöke forgatott egy filmet Macsi Sándor életpályájáról és az ágói gyűjteményekről. Ebben az évben még a korábbi ÁBE hírlevelekből Dr. Dobos László könyvet készíttetett, ezekből összesen 20 darab készült.

2015-ben arról döntött a közgyűlés, hogy a lehetőségeihez képest felújítja az Öregháznál a kerítést, valamint virágágyást készít és benne áttelelő virágokat ültetnek.

2016 szeptemberének első vasárnapjára elkészült a Gyarokparti iskola helyén, a valamikori iskola bejárati lépcsőjénél és a kápolnánál az emlékmű. Az avató búcsúi szentmisét Kiss Csaba atya celebrálta. Az ÁBE tagjai is segítettek a kialakításban.

2017-ben a hagyományőrző Nagyapáink nyomában elnevezésű program elmaradt, helyette egy kemencében sütött ételkóstolót tartottak gyermek csoport részére.

Megünnepelték az egyesület 25 éves évfordulóját. Közös vacsorára invitálták a tagságot, a település civil szervezeteinek vezetőit és baráti szervezeteket.

Az Öreg háznál szeptemberben egy hagyományőrző disznóvágást rendeztek egy budapesti csoportnak, karácsony előtt pedig Budapesten vendégeskedtek az ÁBE ottani csoportjánál.

2018-ban ismételten megszervezték a Nagyapáink nyomában c. hagyományőrző múzeumi napot, amelyre a Jászság több településéről és Budapestről is érkeztek vendégek. Közreműködtek a falunapi programok lebonyolításában, több egyesületi tag is bemutatta munkáját a kiállítások keretében. Az ősz folyamán részt vettek a Jászágóról elszármazottak budapesti csoportjának összejövetelén. Illetve folyamatosan lehetőséget biztosítanak a gyűjtemények megtekintésére előre egyeztetett időpontban.

2019-ben a NEA működési célú pályázatán 200.000.- Ft-ot nyertünk, amelyből 4000 db információs kiadványt készítettek a településekről és a gyűjteményekről.

Macsi Sanyi bácsi több év óta szorgalmazta, hogy jelentessenek meg egy könyvet Ágó történetéről. Ebben az évben „A helyi identitás erősítése” c. TOP-os pályázatra Jászberény és öt – Jászberény körzetében lévő – település sikeresen pályázott.

Ennek köszönhetően pályázati pénzből kiadásra került a ”Múlt és Jelen” Jászágó története című kiadvány.

Köszönjük mindazok segítségét, akik ebben közreműködtek! Az olvasó szerkesztőnek, Laky Zoltán újságírónak, dr. Dobos Lászlónak, aki lektorálta a könyvet, Hortiné Dr. Bathó Edit múzeum- igazgatónak, aki az előszót írta, Nagy Tamásnak, aki a fotókat készítette és a szerkesztőknek: Bordás Anettnek, Dobosné Tari Máriának, Paksi Józsefnénak. Részese volt még a munkának Macsi Sándor és Mozsár Lászlóné is, aki egyben a könyv felelőskiadója volt. Ugyancsak köszönet illeti azokat a fiatalokat, akik helytörténeti munkájukkal segítették a könyv megjelenését.

2020-ban a Baráti Egyesület vezetése megújult, közösségi rendezvényeiket megtartották. Benyújtották az öregház felújításához szükséges pályázatot, amely végül eredményes lett. Megszervezték az „Őseink nyomán” c. hagyományőrző programot. Videók készültek a gyűjteményekről, melyek felkerültek különböző internetes felületekre, és mindenki számára elérhetővé váltak. Az egyesület tagjai elbúcsúztak az örökre eltávozóktól, közöttük Macsi Sándor örökös elnöktől is, akinek az ágói önkormányzat rendezte a helyi búcsúztatóját és a nyírmártonfalvi temetését, valamint részt vettek Aranyosapátiban a kultúra lovagjainak felállított kopjafa avatásán is.

Az Ágóiak Baráti Egyesülete célul tűzte ki az ország megismerését, ezért évente általában szeptemberben országjáró kirándulást szerveznek a tagok és a település lakossága részére.

Az egyesületi minden páratlan hónap második szerdáján rendszeresen megtartja foglalkozásait, a választmányi üléseket pedig minden páros hónap első hétfőjén.

Megemlékeznek az ünnepekről, köszöntik az egyesületi tagjaikat névnapjuk alakalmából, megemlékeznek a kiemelkedő eseményekről. Minden foglalkozáson a gyűjteményekből származó egy-egy műtárgy is bemutatásra került. Közérdeklődésre számot tartó témákban pedig gyakran hívnak vendég előadókat is.

„A barátság olyan, mint az élet, néha jó, néha rossz, de az a lényeg, hogy mindig a napos oldalát nézd és vigyázz rá!”
(Nora Roberts)

Ezt teszi az ÁBE is. Jó kapcsolatot ápol a Jászságban működő helytörténeti egyesületekkel. Ugyancsak jó kapcsolatot ápolnak a budapesti székhellyel rendelkező Jászok Egyesületével, valamint az *Árokszállásiak Baráti Körének Budapesti csoportjával.*

Kovácsné Lajos Krisztina citerázik
Fotó: Dobos Gergely

A *Somogyiak Baráti Körével* 2005. október 1-jén történő jászágói találkozót többször is megismételték, 2013-ban kerültek kapcsolatba a *Téry Ödön Túra Club* tagjaival, hiszen a budapesti csoportjuk jelenlegi vezetője, Verseginé Román Márta is velük túrázik.

Különleges kapcsolat alakult ki a *„Tájak, korok, múzeumok” szervezet tagjaival, akik ellátogattak Jászágóra, hogy minősítsék a létrehozott gyűjteményeket. Mai napig élő kapcsolatot ápolnak velük, akik úgy megszerették a Jászságot, hogy minden Jász Világtalálkozóra eljönnek. Együttműködtek a Földtani Intézet nyugdíjas klubjával, a szomszéd Csány település nyugdíjas klubjával, és Atkár község nyugdíjas klubjával, népdalkörével. Kölcsönös kapcsolat alakult ki a Maglódi Nyugdíjas Klub tagjaival.”*

Mozsár Lászlóné, az Ágóiak Baráti Egyesülete titkára

Búcsú Kocsis Istvánné Farkas Máriától,
a Jászapáti Népi Díszítőművészeti Szakkör vezetőjétől (1947–2022)

Farkas Mária Jászapátin született 1947-ben. Szülővárosában járt általános iskolába és a Mészáros Lőrinc gimnáziumban érettségizett kitűnő eredménnyel. Ekkor nem tanult tovább, férjhez ment, majd szült négy gyermeket. Közben a termelőszövetkezetben dolgozott különböző munkakörökben, innen is ment nyugdíjba. Férje, Kocsis István, a jászapáti téesz mezőgazdásza volt.

Kocsis Istvánné Farkas Mária

Marika a gyermeknevelés, a munkahely és a háztáji elfoglaltság mellett folyamatosan kézimunkázott. Mindehhez igyekezett a szakmai tudást is megszerezni. Az 1970-es években, a téeszben szervezett különböző kézimunka tanfolyamok állandó hallgatója volt. Majd 1980 és 1983 között a jászberényi Tanítóképző Főiskolán a díszítőművészet témában, „C" kategóriájú hímző-szakkörvezetői bizonyítványt szerzett.

A jászapáti kézimunka szakkör 1980-ban alakult, amelynek első vezetője az országos hírű főiskolai tanár, Fejér Mária lett. Kocsisné Marika, miután végzett a főiskolán, a szakkör vezetését ő vette át. Ennek éppen 39 éve…

Évtizedeken át arra törekedett, hogy a magyar díszítőművészetből megtanultakat minél jobban és sikeresebben átadja a szakkör tagjainak. Ehhez ő maga is állandóan bővítette szakmai ismereteit. Minden évben, más-más tájegységek adtak otthont a nyári kézimunka alkotó és gyűjtő táboroknak, melynek Marika állandó, aktív résztvevője volt. Eleinte kislányát, később az unokáját is magával vitte. A továbbképzéseken, gyűjtő utakon vett részt, és az ott tanultakat elméleti és a gyakorlati formában is mindig továbbadta a szakkör tagjainak. Általa a szakkörbe járó asszonyok a Kárpát-medence hímzéskultúrájának szinte minden jelentősebb változatát megismerték és alkalmazták is a textileken, a nyugat-dunántúli hímzéstől a szatmári keresztszemesig, a gömöri hímzéstől a székiig.

Vezetése alatt a szakkör jelentős szerepet vállalt abban is, hogy mára a textilre vitt jászsági szűcshímzés – nemcsak a Jászságban, hanem országosan is – ismertté vált. Évekig részt vett abban a jászsági szakkörvezetőkből álló csapatban, akik addig kísérleteztek, pályáztak, amíg a textilre vitt jászsági hímzést országosan el nem ismerték.

Marika nemcsak a hímzés – alapanyag, szín- és motívum világ, öltéstechnika, tájjelleg – alapos ismerőjévé vált, hanem tervezéssel is foglalkozott.

Vezetésével a jászapáti Népi Díszítőművészeti Szakkör rendszeresen kiállításon mutatta meg, hogy hol tartanak, milyen hímzéseket készítettek. Kiállításuk nemcsak Jászapátiban volt időről-időre látható, hanem az ország több településén is bemutatkoztak.

Ott voltak minden alkalommal a szakkör hímzései az öt évenként megrendezett *„Élő Népművészet"* országos kiállítás megyei bemutatkozásán, és volt több olyan szakköri tag is, akinek a munkáit Budapesten, az országos kiállításon is láthattuk.

Mindez Kocsis Istvánné Marika áldozatos szakkörvezetői tevékenységének volt köszönhető, hiszen a város kulturális életének egyik jelentős részét képviselte, és vitte hírét a megyébe és az országba öregbítve Jászapáti hírnevét. A maga csendes, de határozott módján 39 éven át kiemelkedő szakkörvezetői munkát végzett, ezzel jelentősen hozzájárult a város kulturális értékeinek gyarapításához.

Évtizedeken át haláláig a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesületnek is értékes tagja volt.

A halhatatlan angol költő és drámaíró, Shakespeare soraival búcsúzunk tőle:

„ A gyönyörűt szaporítani vágyunk,
Hogy örökké így rózsálljon a szép,
S emlékét, ha hull érettebb virágunk,
Őrizhesse a zsenge ivadék."

Emlékét megőrizzük, s reméljük, hogy a jászapátiak is tovább éltetik a szakkört, élete egyik fő művét!

Kenyeres Sándorné, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület emeritus elnöke

Jászapáti kötődésű tengerészkapitány életmentő hőstette
Kardos László fiumei révkapitány kalandos életének története

A királyi Magyarországon, Fiumében – mai nevén Rijeka – magyar tengerészeti akadémia is működött, ahol számtalan jász születésű ember végzett, futott be szép karriert és hozott dicsőséget szűkebb hazájának. Egy korábbi tanulmányban már beszámoltunk a jászberényi születésű *Kotán Dezsőről*, aki a nagy tekintélynek örvendő magyar királyi tengerészeti akadémia igazgatója volt 1894–1905 között. Mostani tanulmányunkban *Kardos László* révmajd tengerészkapitányt mutatjuk be, aki szintén szép karriert futott be a tengerhajózásban. A rendelkezésre álló források alapján felidézzük pályafutásának főbb állomásait és hogyan mentette meg hősiesen egy olasz hajó matrózait. Ezért az életmentő tettéért I. Umbertó olasz királytól magas kitüntetést kapott.

Mit tudunk családjáról és tanulmányairól

Édesapja Kardos (Kauer) Ignác 1829. július 4-én született Szolnokon. A család eredeti neve Kauer volt. Az anyakönyvi bejegyzésből idézünk: *„Szolnok város elöljárósága 6475. számú 1882. október 17-i bizonylata szerint 1865. évben illetékes helyen engedélyezték a Kauer családnév Kardos névre való változtatását."*

Főhősünk apja, Ignác részt vett az 1848/49-es szabadságharcban. 1848 őszén még közvitéz volt az 50. Hunyadi honvéd zászlóaljban. Alakulatával a harcok során Erdélybe került, ahol 1849 márciusától őrmester, majd augusztus 2-án hadnaggyá előléptették.

Életéről még annyit tudunk, hogy 1867-től 1890-ig Szolnokon élt, majd utána egészen haláláig (1908) újra szülőföldjén Jászapátin. A Szolnokon eltöltött évek alatt sem szakadt el az apátiaktól, mert a *Néptanítók* lapja megírta, hogy kinevezték *„ideiglenes iskolalátogatónak"*, ami a kor akkori szokása szerint tanfelügyelő lehetett. Miután visszatért Jászapátiba nagy tisztelet övezte személyét, aktívan részt vett a nagyközség közéletében és hosszú ideig a szabadelvű pártnak volt a helyi vezetője.

Tengerészeti karrierjének főbb állomásai

Fia 1863. június 14-én született, még Kauer László (Antal, Dezső) néven keresztelték meg Szolnokon. Kauer családnévvel született, de két év múlva már Kardos László lett a neve, minthogy a fentiekben már utaltunk édesapja névváltoztatási kérelmére. Édesanyja Barnovits Róza volt. Arra nem találtunk érdemleges forrást, hogy hogyan lett tengerész. Azt pontosan tudjuk, hogy 1886-ban a magyar királyi tengerészeti minisztérium Kardos Lászlót tengerész hadnaggyá nevezte ki. Karrierjében a következő előléptetés 1890-ben történt, a magyar kir. pénzügyminiszter Kardos Lászlót – kiemelve jászapáti születését –

Kardos László tengerészkapitány

„hosszújáratú kapitánnyá" nevezte ki – adta hírül a pesti sajtó. 1900-ban már révbiztossá léptették elő, majd a *Nagy Háború* kirobbanásának évében 1914-ben pedig kinevezték m. kir. rév alkapitánynak.

Sikeres karrierje közben Kardos László családot alapított, 1895-ben a tengerészkapitány Budapesten az Eskü téri templomban oltárhoz vezette Kőrösi Erzsébetet.

A *Magyar Tengerpart* című folyóirat, amelynek kiadása 1891-ben indult és Fiume egyetlen magyar nyelvű lapja volt, éberen őrködött a fiumei magyarság érdekei felett. Első szerkesztői között volt Bathyány Tivadar gróf, aki szintén a fiumei Tengerészeti Akadémián végzett. Kardos László is munkatársa volt a lapnak és a magyar tengeri hajózás híreiről rendszeresen beszámolt. Ezeket a híreket a budapesti legfőbb sajtóorgánumok is folyamatosan átvették, mint például „Egy magyar tengerészkapitány javaslata" – címmel adta hírül 1895 novemberében a Pesti Hírlap, amely számos izgalmas javaslatot tartalmazott a tengerészéletre vonatkozóan.

Pályafutásának csúcspontja volt, amikor a hivatalos közlönyben megjelent, hogy *„Ő császári és apostoli királyi Felsége, 1896. április 26-án kelt határozatával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy Kardos László, az »Adria« m kir. tengerhajózó részvénytársaságnál alkalmazott tengerész kapitány Fiumében, az olasz király által adományozott tengerészeti vitézi érmet viselheti."* Magyarul megkapta egy külföldi rendjel viselésére az engedélyt. De miért is kapta ezt a magas kitüntetést. Az *Alkotmány* nevű folyóirat 1899. január 20-i száma részletesen beszámolt Kardos kapitány hőstettéről. De mi is történt pontosan. Idézzük fel az eseményeket a korabeli folyóirat beszámolójából: *„A Szent László 1898. december 21-én az afrikai partokról Algírból Fiume felé tartott. Másnap erős nyugati szél támadt, mely gyorsan sodorta az adriai tenger felé. Karácsony éjjelén Málta mellett hajóztak el, amikor éjfél tájban borzasztó orkán csapott a tengerre.*

December 29-én megfordult a szél és még rettenetesebb vihar támadt. A Szent László ekkor már a dalmát partok látóvonalában Punta Bianca és Port Tajer között küszködött a hullámokkal. A hullámzaj dörgése akkora volt, hogy a parancsnoki hídról a vezénylő szavakat megérteni nem lehetett s a tisztek kommandírozták a vitorla manőver parancsait.

Reggel 9.25 perc volt, mikor az őrség tisztje a parancsnoki hídról a szócsövön azt kiáltotta le a kapitányi szalonba, hogy a szemhatáron egy hajót lát, amely többféle jelet mutat jelzászlócskákkal. A tisztek rögtön a hidra siettek s nyomban a jelzett irányba vezényelték a Szent Lászlót. Közelebb érve a messzelátón kivehető volt a végzetes H.B. vészjelet, mely azt jelenti: ***Rögtön segítséget kérünk!*** *Még közelebb érve, a veszedelemben lévő olasz hajó azt a jelzászlós értesítést adta: »Legyen a hajó közelében, mely árboctörés és vitorlaszakadás következtében kormányozhatatlan és amelyet a legénység elhagyni készül.«*

A Szent László erre azt a jelzést adta, hogy: Szálljanak a mentőcsónakba és a hajó majd elfogja azt. Erre jött a még tragikusabb jelzés, hogy a „Mentőcsónak is összetört." Ez a jel hirtelen megdöbbentette a magyar hajó személyzetét. Ekkor azonban a legifjabb tiszt Kardos László 3-ik számú kapitány, odaugrott a jelzászló-kötélhez és azt a jelzést adta: ***„Semmi körülmények közt nem hagylak el. Segítséget fogok nyújtani!"***

A fiatal tiszt azonnal hozzálátott a segítség adásához. A mentőcsónakot a tomboló hullámok közzé tette a hajó darujával. Négy kemény matrózt kiválasztott, mert csak annyi hely volt a mentőladikban. Végül sikerült megközelíteni a Teresinát. Egész közel viszont nem mehettek mert a tomboló ár szilánkokká törte volna a mentősajkát. Nem volt más megoldás, mint Kardos azt kiáltotta a Teresina hajósainak, hogy vessék magukat a tengerbe. Kardos és a matrózok egyenként mentőkötelet dobtak az olaszoknak és egymás után emelték ki őket. Egy és fél órai küzdelem után sikerrel visszatértek a megmentettekkel a gőzösre. De ekkor derült ki, hogy a kapitány és egy matróz még a hajón maradt. Ebben a tragikus helyzetben kicsit különösnek hangzott, hogy nem tudtak úszni." Ők is megmentésre kerültek.

A magyar tengerész nemes életmentő tette után I. Umbertó olasz király a következő leiratot intézte Kardos László magyar tengerészkapitányhoz: *„Tekintettel 5275. sz. a. kelt rendeletemre s meghallgatva a tengerészeti miniszteri államtitkár jelentését: Kardos László úrnak, a „Szent László "magyar királyi gőzhajó tisztjének,* ***a tengerészeti vitézségi érmet adományozom,*** *melyet a Teresina olasz két árbocos tengeri hajó és személyzetének, saját élete kockáztatásával történt megmentése által, az Isola Grossa-sziget közelében dicsőségesen kiérdemelt. "*

Tengerészeti témájú cikkei

1907-ben részletes cikket írt *„A magyar hajó-lobogó jubileuma"* címmel, amelyet a fővárosi sajtók részletesen leközölték. Két évvel a végzetes Nagy Háború kirobbanása előtt, még nem sejtette a közelgő tragédiát, egy részletes tanulmányban fejtette ki, hogyan lehet még kiválóbb magyar tengerészeket nevelni.

Következő nagyobb tanulmánya *a Tengerészlegénység képzése* címmel jelent meg. Indító gondolatait érdemes felidézni: *„A vitorláshajók*

hanyatlásával megszűnt az ezeken dívó vasfegyelem. Az előbbi nehéz munkát és terhes szolgálatot kevésbé fárasztó, kényelmesebb szolgálat váltotta fel. Elernyedt az erő, elcsenevészedtek a viharedzett tengerészek ivadékai, meghasonlott az ész és előzékenység, emberi baráti szeretet s a nemes érzések eldurvultak s lehanyatlott az egymás iránti tisztelet és lovagiasság." Majd tanulmányának végén a zárógondolata: *„A biztos keresetet élvező hazánkfiai pedig dicsőítsék a tengereken gyorsan száguldó hajóikon azt, ki róluk egykor gondoskodott, hogy titánokká fejlődtek s viharverte lobogójukra vessék be ezt az áhítatos jelszót: »Tengerre magyar«„.*

Próbaúton a „Helka" Kardos László tengerészkapitánnyal

Elsőnek dolgozta ki magyarul a *nemzetközi* hajózás jelzőrendszerét. Korábbiakban csak angolul volt megtalálható a zászló és fényjelek használata, miután a tengeri nagyhatalmak 1818-tól csak saját nyelvükre dolgozták ki.

A hajókötél megkötésének új módját is kitalálta. A Nápolyban megjelenő *Itália Marmara* című olasz hadi- és kereskedelmi tengerészeti szaklap jelentette, hogy Kardos László magyar tengerészkapitány, a Buda Adria-gőzös első tisztje, egy új csomókötési rendszert talált fel, amelyet a hajók kikötésénél eddig alkalmazott csomókötésnél sokkal egyszerűbb és praktikusabb módon lehet használni. Az említett lap, illusztrációkban is be mutatta az új csomókötés gyakorlati alkalmazását, nagy elismeréssel nyilatkoztak Kardos hajóskapitány találmányáról.

Rendkívül igényes ember volt ezt bizonyítja az a rijekai levéltárban található feljegyzés, amely szerint *„Kardos László tengerészkapitány panaszt emelt a Fiume köztisztasági, egészségügyi állapotának tárgyában. Elsősorban az iskolák környezetében lévő utcák szennyezettségét kifogásolta)".*

1891. június 28-án részt vett a Helka nevű balatoni gőzhajó felavatásán Siófokon. A hajót az újpesti hajógyárban gyártották le, majd vasúton Siófokra szállították és itt szerelték össze. Erre az időszakra esik a *Balatoni Gőzhajózási Társaság* megalakulása. Először megépítették a Kelén nevű gőzhajót, majd utána a már említett Helka következett. A hajók nevüket Fáy András Sió című tündéres regéjének hű szerelmespárjáról kapták. A Kelén-t nem sokkal később a Baross László tiszteletére – aki a vasútügy fejlesztése terén elért eredményei miatt *„vasminiszternek"* hívtak – Baross névre keresztelték át. A próbautakat Kardos László, az Adria Tengerhajózási Rt. hosszújáratú tengerészkapitánya parancsnoksága alatt tették meg. A Helka és testvérhajója a Kelén a Balaton legrégebbi és jelenleg is használatban lévő hajói. A többszöri átépítés ellenére máig megőrizték a 19. század végi külsőjüket.

Nemes felajánlása, adakozása

Emberi nagyságához még csak annyit teszünk hozzá, amikor az *Országos Gyermekszanatórium-Egyesület* megalakult, a vagyonosabb emberekhez fordult azzal a céllal ajándékozzanak a beteg gyermekeknek. Egy félre eső kis kastély felújítása volt a cél, ahol majd a gyermekeket tudják gyógyítani. A korabeli sajtó a megtett felajánlásokat elnevezte *„igazi apostoli halászás"* -nak. A fölkérés az adakozásra nem volt hiábavaló, mert gyors tettre késztetett sok nemes szívű embert. Kardos László tengerész-kapitány is köztük volt, aki a Balaton közelében lévő kilenc magyar holdnyi erdős telkét ajándékozta e nemes célra. Felajánlását 1910. február 28-án írta Fiuméből.

A Nagy Háború következménye

1914-ben kitört az I. világháború és Olaszország a Monarchia és ezen keresztül Magyarország ellenfele lett. Kardos László ekkor úgy határozott, hogy az olasz királytól kapott kitüntetését visszaküldi, *„mert becsületes ember szövetségszegő állam kitüntetését nem viselheti."*

A kegyetlen trianoni döntés radikálisan véget vetett a magyar tengerhajózás fiumei és egész adriai sikertörténetének. A tengerésztisztek és tengerészek százai veszítették el állásukat és reményekkel teli jövőbeli karrierjüket.

Főhősünk is így járt, kényszerből 1920-ban már Budapesten lakik. Fényes tengerészi karrierje és emberi jósága is megroppant. Nem találta a helyét, anyagi gondba került, pedig emlékezzünk vissza milyen nagyszerű – és nagyértékű – nemes felajánlást tett a beteg gyermekek megsegítése érdekében.

Bárhogy is alakult élete végén a sorsa, mint tengerész, rangot és becsületet szerzett és életmentő tettével pedig örökre beírta nevét a hős magyar tengerészek névsorába. Ne feledjük el, egy sikeres jász tengerész nemes tettét.

Metykó Béla helytörténeti kutató

50 éves a Jászság Népi Együttes

Egyszerre dobbant a szív és a láb a Jászság Népi Együttes „Időtlen értékek” című ötvenéves jubileumi gálaestjén, melyet június 4-én, szombaton a Székely Mihály Szabadtéri Színpadon rendeztek meg Jászberényben.

A múlt, jelen és jövő találkozását ötvöző nagyszabású műsorban öt évtized generációi léptek színpadra. A különleges időutazáson az együttes szakmai sikereit meghatározó koreográfiákat, a Kárpát-medence gazdag néptánc és népzenei kincsestárát mutatták be.

Hármas jubileumot ünnepelnek ebben az évben a jászsági táncosok: ötven éves a Jászság Népi Együttes, húsz éve működik az együttes közvetlen utánpótlását biztosító Viganó Alapfokú Művészeti Iskola és jubilál a Csángó Fesztivál is, melyet immár harmincadik alkalommal rendeznek meg augusztusban.

Pénteken a kiválóan minősített művészeti iskola nagyszabású gálaműsora örvendeztette meg a közönséget, majd szombaton a Jászság Népi Együttes megalapításának ötvenedik jubileumáról emlékeztek meg a Székely Mihály Szabadtéri Színpadon.

A gálaest műsorvezetője, Erdei Gábor visszarepítette a közönséget a hetvenes évekbe, amikor a magyar néptáncmozgalom hajnalán, egészen pontosan 1971-ben megalakult az együttes Papp Imre vezetésével. Hazánk egyik legkiemelkedőbb néptánc műhelye fennállása óta óvja és örökíti tovább generációról generációra a Kárpát-medence folklór hagyományait. Az együttes számos hazai és nemzetközi rangos fesztiválon sikeresen szerepelt az elmúlt évtizedekben.

„Hálát adok a Teremtőnek, hogy kiváló mesterekkel dolgozhattunk együtt. De nagy boldogság számomra az is, hogy a táncosok és a szülők hittek nekem, hogy amatőr szintről indulva Magyarország néptáncegyütteseinek legjobbjai közé lehet kerülni” – kezdte a köszöntők sorát Papp Imre, alapító-művészeti vezető.

Mint mondta, a siker útja ugyan kudarcokkal van kikövezve, de ez erőt ad az embernek, hogy még jobb legyen. Felidézte többek között az együttes 1977-es Ki mit tud? győzel-

Az együttes első generációja ***Fotó: Gémesi Balázs***

Mezőségi táncok ***Fotó: Gémesi Balázs***

Generációk tánca ***Fotó: Gémesi Balázs***

mét, amely egy csapásra országosan ismertté tette a jászsági táncosokat. Az alapító köszönetet mondott Szűcs Gábornak, a Jászság Népi Együttes művészeti vezetőjének és Szűcsné Urbán Máriának, a Viganó AMI igazgatójának, hogy folytatják az értékőrző munkát és tovább viszik a siker útján a közösséget.

Budai Lóránt polgármester a város önkormányzatának nevében mondott köszönetet mindenkinek, aki részese volt a jubiláló néptáncegyüttes eredményeinek. A múlt, jelen és jövő találkozását ötvöző „Időtlen értékek" című gálaműsorban több száz táncos lépett színpadra és mutatta be a magyar kultúra alapköveteit, valamint a népi együttes nagy családját.

A fergeteges hangulatú gálaesten pörögtek a szoknyák, dobbantak a csizmák a színpadon, miközben az egykori és a jelenlegi táncosok előadtak jó néhányat az elmúlt évtizedek legjobb koreográfiái közül.

Szívmelengető produkció volt a családok tánca, amelyben különböző generációk mutatták be, hogyan öröklődik a hagyomány, a néptánc és a muzsika szeretete apáról fiúra, anyáról leányra. Ugyancsak lélekemelő pillanatokat élhetett át a közönség, amikor ötven nő lelke rezdült egyszerre a Magyarbődi karikázóban. Az időutazás során moldvai, mezőségi, méhkeréki, bökönyi, felcsíki, magyarbenedeki, hortobágyi és jászsági táncok hagyományai elevenedtek meg a színpadon.

A közönség ismét láthatta a korábbi sikerprodukciók egy-egy részletét is, az 1977-es Ki mit tud? legendás koreográfiájától egészen a tavaly bemutatott Mindenek szerelme blues zenével és rock and rollal fűszerezett varázsáig. A jubileumi rendezvényen közreműködött többek között a Zagyva Banda, a Dűvő Zenekar, a BaHorka, Csík János és Kunos Tamás, valamint a Jászberényi Hagyományőrző Együttes. A csend beszélt, amikor az elhunyt táncosokra és zenészekre emlékeztek.

A gálaműsor végén Pócs János országgyűlési képviselő köszöntőjében méltatta a Jászság Népi Együttest és gratulált a közösségnek a Magyar Örökség Díjhoz, melyet június 18-án vehetnek át. Szűcs Gábor, az együttes művészeti vezetője pedig emlékplakettel köszönte meg kollégáinak és segítőinek a munkáját.

Táncos generációk *Fotó: Gémesi Balázs*

Legények *Fotó: Gémesi Balázs*

Részlet a Mindenek szerelme c. koreográfiából *Fotó: Gémesi Balázs*

Papp Imre alapító művészeti vezetője és felesége, Dr. Péterbencze Anikó
Fotó: Gémesi Balázs

Szűcs Gábor, az együttes jelenlegi művészeti vezetője és kislánya, Laura
Fotó: Gémesi Balázs

Az évtizedek során rangos díjakkal ismerték el a közösséget. A Jászság Népi Együttes művészeti munkájának egyik legnagyobb elismeréseként megkapta az „Örökös Kiváló Együttes" címet és a Bartók díjat. A táncosok 2012-ben és 2018-ban megnyerték a Fölszállott a páva tehetségkutató versenyt. 2013-ban Csokonai Vitéz Mihály közösségi, alkotói állami kitüntetésben részesültek, majd egy évvel később megkapták a Prima díjat és a Prima Primissima Közönség-díjat, 2019-ben pedig a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területi Príma díjat.

Illés Anita újságíró

(Az írás elsőként a szoljon.hu portáljan jelent meg.)

Magyarbődi karikázó *Fotó: Gémesi Balázs*

Hortobágyi pásztortáncok *Fotó: Gémesi Balázs*

Jászsági táncok *Fotó: Gémesi Balázs*

Jász-Nagykun-Szolnok megye Tisza-szabályozás előtti földrajzi nevei az 1860 előtt készült kéziratos térképek névanyaga alapján. VI. rész

15. Kunmadaras

1. Ajtós (Kis) 1784, 1819/69, 1822/23
2. Belső-halom 1784, 1822/23
3. Berek 1782/85, 1784, 1819/69, 1822/23
4. Berek-halom 1782/85, 1784, 1819/69, 1822/23
5. Bézi-halom 1819/69
6. Bogárzó-fenék 1819/69
7. Bogárzó laposa 1784
8. Bugyogó 1784, 1819/69, 1822/23
9. Csíkos-ér 1819/69
10. Csontos-ér 1784
11. Csontos-laponyag 1784, 1819/69
12. Csukás fenék 1784
13. Csurgó 1784, 1819/69
14. Darvas-fenék 1784, 1819/69
15. Ecse- (Etse-) halom 1782/85, 1784, 1819/69, 1822/23
16. Ecse- (Etse-) sziget 1784, 1819/69, 1822/23
17. Fábiánka (Fábiánsebestyén) 1784
18. Füves-halom 1819/69
19. Gergely-halom 1782/85, 1784, 1822/23
20. Györfi-halom 1782/85, 1784
21. Györfi-lapos 1819/69
22. Halas-fenék 1819/69
23. Hármas-halom 1782/85, 1784, 1819/69, 1822/23
24. Hegyes-halom 1782/85, 1819/69, 1822/23
25. Hosszú-fertő 1822/23
26. Kákos-fenék 1819/69
27. Kápolnás 1784, 1819/69
28. Kápolnási földek 1784, 1819/69
29. Kettős-halom I. 1784, 1819/69, 1822/23
30. Kettős-halom II. 1819/69, 1822/23
31. Kis-Darvas-halom 1819/69
32. Kis-Darvas-határ 1819/69
33. Kis-Füves-halom 1784, 1819/69
34. Kis-laponyag 1819/69
35. Kis-Üllő 1822/23
36. Komotsin-laponyag 1819/69
37. Kopasz-laponyag 1819/69
38. Ködszállás 1819/69
39. Köves-laponyag 1784, 1822/23
40. Középső-halom 1784, 1822/23
41. Közönség erdeje 1822/23
42. Kunkápolnás 1784, 1819/69
43. Külső-halom 1784, 1822/23
44. Lacza-laponyag 1782/85
45. Lucza-laponyag 1784, 1819/69
46. Madár-fenék 1819/69
47. Madarasi-kettős-halom 1784, 1819/69
48. Márton-halom 1784, 1819/69, 1822/23
49. Mérges-ér 1784, 1819/69
50. Mérges-fenék 1784, 1819/69
51. Murza-laponyag 1784, 1819/69
52. Nagy-Ajtós 1822/23
53. Nagy-Darvas-fenék 1784, 1819/69
54. Nagy-Darvas-halom 1784, 1819/69
55. Nagy-Darvas-hát 1819/69
56. Nagy-Darvas-sziget 1819/69
57. Nagy-Fertő 1784
58. Nagy-Füves-halom 1782/85, 1819/69
59. Nagy-Füves-laponyag 1784, 1819/69, 1822/23
60. Nagy-laponyag 1819/69, 1822/23
61. Nagy-mező 1819/69, 1822/23
62. Nagy-Üllő-lapos 1782/85, 1819/69, 1822/23
63. Nagy-völgy 1819/69
64. Nyúlas- (Nyulas-) kert 1784, 1819/69, 1822/23
65. Ó-Homokkert 1819/69, 1822/23
66. Oktalan lapossa 1782/85, 1784, 1819/69, 1822/23
67. Ó-Nyulas-kert 1819/69
68. Örsi Fekete-halom 1784
69. Pemetes-hát 1784
70. Pinczés-halom 1784
71. Rucza-laponyag 1784
72. Sikor-mocsár 1782/85
73. Sóskút 1820
74. Szék-laponyag 1784, 1819/69
75. Széles-ér 1819/69
76. Szentmiklósi-halom 1782/85, 1819/69, 1822/23
77. Sziget 1784, 1819/69, 1822/23
78. Szőke-fenék 1784
79. Új-Homok-kert 1784, 1822/23
80. Új-Nyulas- (Nyulász-) kert 1784, 1819/69
81. Üllő lapossa 1784
82. Üllő-völgy 1819/69
83. Varjas-ér 1784
84. Varjas-sziget 1784, 1819/69
85. Város erdeje 1822/23
86. Város szántóföldje 1822/23
87. Vasgyúró-laponyag (Gyúró) 1784, 1819/69
88. Zöld-halom 1782/85, 1784, 1819/69
89. Zsombékos 1822/23
90. Vén-Homok-kert 1819/69
91. Nagy-kert 1784
92. Őzes lapossa 1788

folytatjuk

Veresegyházi Béla ny. iskola-igazgató

Lapunk szerzői

Dr. Bathó Edit néprajzkutató, a Jász Múzeum igazgatója, Jászberény
Bognár Mária újságíró, Budapest
Csörgő Terézia, a Lehel Vezér Gimnázium ny. kémia-biológia szakos tanára, Jászberény
Illés Anita újságíró, Jászberény
Kenyeres Sándorné, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Díszítőművészeti Egyesület emeritus elnöke, Szolnok
Kovács Béláné Pethő Magdolna,, a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság elnöke, Jászfényszaru
Kovács János helytörténeti kutató, Mesterszállás
Mátics Béláné Németh Zsófia hagyományőrző, Jászberény
Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény
Mozsár Lászlóné polgármester, az Ágóiak Baráti Egyesülete titkára, Jászágó
Dr. Örsi Julianna társadalomkutató, Túrkeve
Székely Gábor magángyűjtő, helytörténeti kutató, Kunszentmiklós
Uferné Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény
Varga Kamill ferences szerzetes, helytörténeti kutató, Gyöngyös
Veresegyházi Béla ny. gimnázium-igazgató, Tápiószele

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2022. augusztus végén jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb 2022. július 21-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

***

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma, a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége, a Nagykun Hagyományőrző Társulás és a személyi jövedelem adó 1 %-nak támogatásával jelenik meg.

Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO
A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor, Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor, Papné Varga Bernadett
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu